

కావ్యాలు

ప్రభంధములు

గబ్బిలం-1,2

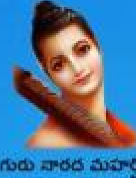

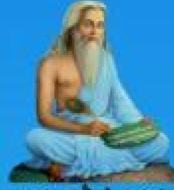
సదాశివ సమారంభాం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

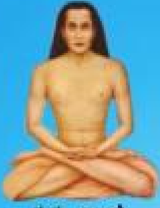

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శ్రీకృష్ణ

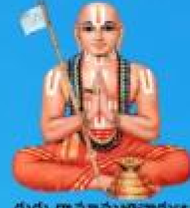
శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాబాజీ

గురు గౌతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

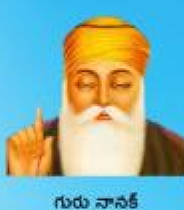

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

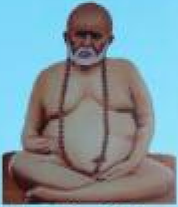

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతాం

గురు త్రైలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

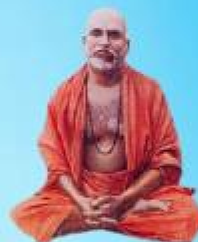

గురు సాయి బాబా

గురు అరబిందో

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

"నేను" గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి దాదాపు **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంద వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010005094/96

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం **ఉచితంగా eBook** రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Sai**R**eal**A**ttitude**M**anagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

http://www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India: Inc ×

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals Newspapers Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language: Telugu

Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

DLI

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD,Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity NEW!

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 | 1901-1910 | 1911-1920 | 1921-1930 | 1931-1940 | 1941-1950 | 1951-

Subject

Astrophysics | Biology | Chemistry | Education | Law | Mathematics | Mythology | Religion | For more subjects...

Language

Sanskrit | English | Bengali | Hindi | Kannada | Marathi | Tamil | Telugu | Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

విజ్ఞప్తి

సహృదయులారా!

కాళిదాసుని మేఘసందేశమును మనస్సులో నుంచుకొని నే నీ కావ్యమును రచించితిని. గ్రంథనామము గబ్బిలము. శ్రోతల కిది కటువుగా దోఁపవచ్చును కాని యిందలి కథానాయకుఁడు మందభాగ్యుఁ డగు హరిజనుఁడు. కాళిదాసుని యక్షుఁడు ప్రణయసందేశము నంపును. ఇతఁ డంపునది తుక తుక నుడుకు నగ్రు సందేశము. అతని శిక్షా కాలపరిమితి యొక సంవత్సరము. ఇతని శిక్ష ఆజన్మాంతము. తర తరములు. దీని కవధి లేదు! అతఁడు మన్మథాగ్నితప్తుఁడు. ఇతఁడు క్షుధాగ్ని పీడితుఁడు. ఇరువురిలో నితఁడు దయానీయుఁడు.

‘నాదు కన్నీటి కథ సమన్వయము సేయ
నార్ద్రహృదయంబుఁ గూడ కొంతవసరంబు.’

అని యితఁడు వాపోవును. కులీనులగు రాజులకు వలె హంసములు, చిలుకలు మున్నగు నుత్తమ పక్షిదూత లీతనికిఁ జిక్కుట అసంభవము. కావున నిట్టిడుల జీర్ణకుటీరములలో నిరంతరము దర్శనమిచ్చు గబ్బిలము నితనికి సందేశహారిఁగా పరిగ్రహించితిని. రసజ్ఞుల కిందలి యాచితి సులభగ్రాహ్యము. ఇంటఁ బ్రవేశించి దీప మార్పిన గబ్బిలమును జూచి తన కన్నీటి కథ నీశ్వరునితోఁ జెప్పుమని వీఁడు ప్రార్థించెఁ గాని నిజమున కతని యుద్దేశ్యము దేశారాధన. కైలాసయానమునకు నా పన్నిన త్రోవ కొంత వక్రతకు గురి యైనది. ఇది దోషము కాదనుకొందును. ఈ కృతి రసజ్ఞులో నాదరణ నందిన నా శ్రమ ఫలోన్ముఖము కాఁగలదు.

నే నీ గ్రంథమును ముగించు నవసరమున దైవవశమున గుంటూరు జిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారును, దేశభక్తులును, కళాభిమానులు నగు మ. రా. రా. శ్రీ కల్లూరి చంద్రమౌళి చౌదరిగారు మా యూరు దయచేసి గ్రంథము నామూలాగ్రముగా విని పతిత్వము వహించుట కంగీకరించుట నా యదృష్టము. వారికి నా నమస్కార సహస్రములు. ఈ విషయమున నన్ను ప్రోత్సహించిన జిల్లా కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటు గారగు మ.రా.రా.శ్రీ మంతెన వేంకట్రాజుగారికి వందన సహస్రము లర్పించు చున్నాను. గ్రంథ ముద్రణ కార్యభారమును వారు వహించి చేసిన యుపకృతి మరువరానిది. వారికి నేను కృతజ్ఞుఁడను. మఱియు నడిగినంతనే సంతోషముగా నంగీకరించి యిందలి చిత్తరువులను వ్రాసియిచ్చిన శ్రీయుతులు పోట్లూరి హనుమంతరావు గారు నాకు స్మరణీయులు. ఈ సందర్భమున వారి సహజచిత్రరచనా కౌశల్యము నగ్గడించుట అప్రస్తుతము కాదను కొందును. వీరి జన్మస్థలము వినుకొండ. వీరు నిరాడంబరులు. మితభాషులు. చిత్రలేఖనము వీరి సొమ్ము. వీరి బొమ్మలలో జీవకళ యుట్టిపడుచుండును. కవి కలము వలె వీరి కుంచె సూక్ష్మాతిసూక్ష్మములగు విశేషములను తీర్చి దిద్దుటలో దక్షమైనది. వీరు 'కొమరు బాలెంత' 'గరళ భిక్షువు' మొదలయిన చిత్రములను వ్రాసి భారతీ పత్రిక నలంకరించి ఆంధ్రుల మన్నన లందినవారే. కష్టమునకుఁ దగిన ఫలములేక కళలు రాణింపవు కదా ? వినుకొండ వంటి మారుమూలలం బ్రకాశించు నిట్టి రత్నము నిప్పటికేనియు గుర్తించుచోఁ దెల్గువారు నిందార్హులు కారని నాయూహ.

గ్రంథకర్త

అంకితము

ఘనతన్ జెందిన మూఁడు వన్నెల పతాకన్ గేలఁ గీలించి, జీ
వన సర్వస్వము దేశమాతృచరణద్వంద్వంబున న్నిల్పి యీ
తెనుఁగున్ గడ్డ ప్రశంస లందిన యశోబ్ధీ! చంద్రమౌళిప్రభూ
అనుకంపన్ గొను మస్మదీయ కృతికన్యన్ గూర్మి దేవేరిగన్. 1

ఈ కృతి నీ భుజార్గళము నెక్కి వసించి యనంత గౌరవ
శ్రీకి నివాసమై తనివిఁ జెందె శ్రమంబు ఫలించె సాహితీ
లోకశరణ్య! త్యాగిజనలోకశిరోమణి! సత్కవి ప్రశం
సా కమనీయ గీతముల స్నానము సేయుము దీనబాంధవా! 2.

చవులన్ జిమ్మెడు దేశభాషల సమాశ్వాసించి పోషించు భూ
ధవు లెల్లన్ గతియించినారు, పరవిద్యాభోగినీ కన్యకల్
చెవులం బిండ నటించు నేల నకటా! జీవచ్ఛవంబైన యి
క్కవితాధేనువు పిండు నే మధురదుగ్ధంబున్ బ్రసిద్ధంబుగన్. 3

చల్లగ బోర్డు పాలనము సల్పుచు ధర్మపథానఁ బోవు నీ
వల్ల సుఖింపఁ జొచ్చినది పాలితవర్గము త్యాగమూర్తి! యు
త్ఫుల్లయశస్క! నీ మధురమోహన మైన భుజాంతరంబు, మా
పిల్లకు ముద్దరాలికి లభించుట భాగ్యముగాఁ దలంచెదన్. 4

ధీసముపేతుఁడై ఖదరు దీక్ష వహించిన దూత, శాంతి స
న్యాసి యనుజ్ఞలో మెలఁగు త్యాగివి, భోగవిసర్జనంబు న
భ్యాసము చేయునట్టి గుణవంతుఁడ వీ వటువంటివారి సా
వాసము కాంక్షనీయము ధ్రువంబు నవీన కవీంద్ర కోటికిన్

పయనించితివి కళాభ్యాసనంబు కామించి
తెలవారి పాశ్చాత్యదేశములకు
వహియించితివి బోర్డుపాలనాభారంబు
గుజరాతు కోమటి కోర్కెమీఁద
ధృతి నొసంగితివి జాతీయసంస్థార్థంబు
పిడికెడు సభ్యతా వేతనంబు
గడియించితివి విదగ్ధజ్ఞాన విత్తంబు
ముని ముని మీసంబు మొలుచునాఁడు

సాధనము చేసినా వెట్టి శాత్రవునకు
మనసు నొవ్వని మధుర సంభాషణంబు
శాంతిసైనిక ! భవదీయ సచ్చరిత్ర
తెనుఁగు తల్లికి మెఱుఁగుఁ గుందనపుఁ దొడవు. 6.

జి. జాషువ.

గబ్బిలము

చిక్కనకాసు చేఁ దనివిఁ జెందు నమాయికుఁ డెల్ల కష్టముల్
బొక్కెడు బువ్వతో మఱచిపోవు క్షుధానల దగ్ధమూర్తి న
ద్దిక్కులుఁగల్గు లోకమున దిక్కరియున్న యరుంధతీ సుతుం
డొక్కఁడు జన్మమెత్తె భరతోర్వరకుం గడగొట్టు బిడ్డఁడై.

పూపవయస్సులో వలస పోయిన చక్కని తెల్గు కైతకున్
బ్రాపక మిచ్చినట్టి రఘునాథనృపాలకుఁ డేలియున్న తం
జాపురి మండలంబునకుఁ జక్కగ దక్షిణభాగ భూములన్
గాపురముండె నప్పరమ గర్భదరిద్రుఁడు నీతిమంతుఁడై.

ముప్పు ఘటించి వీని కులముఁ గలిమిఁ గబళించి దేహముఁ
బిప్పియొనర్చు నీ భరత వీరుని పాదము కందకుండఁగాఁ
జెప్పులు గుట్టి జీవనము సేయును గాని నిరాకరింప డే
డెప్పుడు నప్పు వడ్డది సుమీ భరతావని వీని సేవకుఁ.

వాని ఱెక్కల కష్టంబు లేనినాఁడు
సస్యరమ పండి పులకింప సంశయించు
వాఁడు చెమ్మటలోడ్చి ప్రపంచమునకు
భోజనముఁ బెట్టు వానికి భుక్తి లేదు.

వాని తలమీఁదఁ బులిమిన పంకిలమును
గడిగి కరుణింప లేదయ్యె గగనగంగ
వాని నైవేద్యమున నంటు వడిన నాఁడు
మూఁడు మూర్తులకును గూడఁ గూడు లేదు.

పామునకుఁ బాలు, చీమకుఁ బంచదార
మేపుకొనుచున్న కర్మభూమిం జనించు
ప్రాక్తనంబైన ధర్మదేవతకుఁ గూడ
నులికిపడు జబ్బు గలదు వీఁడున్నచోట.

వాని నుద్ధరించు భగవంతుఁడే లేఁడు
మనుజుఁ డెట్లు వానిఁ గనికరించు
వాఁడు జేసికొన్న పాపకారణ మేమొ
యింతవఱకు వాని కెఱుకలేదు.

ఆ యభాగ్యుని రక్తంబు నాహరించి
యినుపగజ్జెల తల్లి జీవనము సేయుఁ
గసరి బుసకొట్టు నాతని గాలిసోఁక
నాల్గు పడగల హైందవ నాగరాజు.

కులములేని నేను కొడుకులఁ బుట్టించి
యీ యఘాతమందె త్రోయవలెనె
భార్యయేలఁ బుట్టుబానిసకని వాఁడు
జరుపసాఁగె బ్రహ్మచర్య దీక్ష.

ఉదయమాది రక్తమోడ్చి కష్టముఁ జేసి
యినుని సాగనంపి యిల్లు సేరి
యున్న గంజిఁ ద్రావి యొక్కనాఁ డాపేద
ప్రక్కమీఁద మేను వాల్చి యుండె.

భూనభములఁ గ్రొంజీఁకటు
లేనుఁగునకు మదము వోలి యెసక మెసఁగె సం
ధ్యానాట్యకేళి మాని మ
హానటుఁడు శివారవముల నారంభించెన్.

ముకుఁ మొగమున్న చీఁకటి ముద్దవోలె
విహరణము సేయసాఁగె గబ్బిల మొకండు
దాని పక్షానిలంబున వాని చిన్ని
యాముదపు దీప మల్లన నాఱిపోయె.

త్రిల్లిక నాఱిపి దయ్యపుఁ
బిల్లవలెం దిరుగుఁ దబిసి పిట్ట నరయఁగాఁ
బల్లవితమయ్యె నాతని
యుల్లంబునఁ గ్రొత్త క్రొత్త యూహాంకురముల్.

చెలిమిన్ బక్షికి విన్నవించుకొనఁ జొచ్చెన్ స్వీయవృత్తాంత ము
మ్మలికన్ గందిన నెమ్మనంబున మదోన్మత్త ప్రపంచంబులోఁ
బులుఁగుం బుట్టలుఁగాఁకఁ బేదలకు నాప్తుల్ జుట్టపక్కంబులున్
గలరే! వాని కవోష్ణబాష్పములు వ్యాఖ్యానించెఁ జక్రాంగనల్.

ప్రవిమల దేవతాభవన వాసము చేయుచు మమ్మువంటి మా
నవులకు లేని గౌరవమునం దులఁదూఁగెదు గబ్బిలాల రా
ణివి గద నీవు స్వాగతము నీకు శుభంబకదమ్మ నీ తనూ
భవులకుఁ దల్లక్రిందుల తపంబులకున్ గుడి గోపురాలకున్.

గాఢనిద్రావలంబివై కన్నుమూసి
క్ష్మాతలము మేను మఱచిన కాళరాత్రి
నా గృహంబున వెదకుచున్నా వదేమి
దొరక దిచ్చట నానంద కిరణ లవము.

నిన్ను బహిష్కరించు నవనీవలయం బిది యంటరాని వాఁ
డున్న నిషిద్ధగేహము సహోదరి, నీవు సమస్త దేవతా
సన్నిధి నారగింతువు ప్రసాదము లంతటి పుణ్యురాలవై
యన్నము లేని పేదల గృహంబులు సొచ్చితివేల బేలవై.

హృదయము లేని లోకము సుమీ యిది మాపులఁ బశ్చిమంబుగా
నుదయము తూర్పుగా నడచుచుండు సనాతనధర్మ ధేనువుల్
పిదికిన పాలు పేదకు లభింపవు శ్రీగలవాని యాజ్ఞలోఁ
బెదవిఁ గదల్పఁజాల రరవిందభవ ప్రముఖామృతాంధసుల్.

ప్రతిమల పెండ్లిసేయుటకు వందలు వేలు వ్యయించుఁగాని దుః
ఖితమతులైన పేదల పకీరుల శూన్యములైన పాత్రలన్
మెతుకు విదల్ప దీ భరత మేదిని ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దే
వత లెగవడ్డ దేశమున భాగ్యవిహీనుల క్షుత్తు లాఱునే.

పరమార్థంబులు బోధసేయుదురు లోభస్వాంతులై నిత్యమున్
గురువుల్ ముక్కుకుసూటిగాఁదగులు యుక్తుల్ పన్ని కైవల్యపుం
దెరువుల్జూపి మహాపరాధివనుచున్ దీర్మానముల్ సేయుచుం
దురు వేదాంతరథంబు సాగదనుకొందున్ నేను లేకుండినన్.

ఒగి సంసారము దిద్దికొంచుఁ గర మత్యుచ్చస్థితిం దూఁగుచుం
బగలెల్లన్ మునివృత్తినుండి యనుకంపన్ శర్వరీవేళలన్
వగలందూలు దరిద్రమూర్తుల సమాశ్వాసింప నేతెంచితే
ఖగసన్న్యాసిని ! యహ్వారాల వకలంకంబైన మర్యాదకున్.

గిరుల గుండెలు కరఁగి నిర్ఝరము లట్లు
లుబుకుచున్నవి దిశల నన్నూఱడింపఁ
బక్షికళ్యాణి ! సోదర ప్రజలకంట
నిర్గమించెనె యొక్కఁ కన్నీటిచుక్క.

చుట్టాలేగద వాలఖిల్యు లినతేజుల్ యోగవిద్యానిధుల్
పుట్టుందాపసు లార్ద్రచిత్తులు మహాత్ముల్ వైనతేయస్తుతిన్
జెట్టుం గొమ్మం బరిత్యజించిన పరశ్రేయస్సుఖాకాంక్షు లో
పిట్టా! నీకు నమస్కరించెదను నా విజ్ఞప్తి నాలింపవే.

ఈ ప్రశాంతరాత్రి యెల్లలోకంబును
బుజ్జగించి నిద్రం బుచ్చుకొనియె
నాపథంబు లేని యస్పృశ్యతాజాడ్య
మందభాగ్యు నన్ను మఱచిపోయె.

కర్మసిద్ధాంతమున నోరు కట్టివేసి
స్వార్థలోలురు నా భుక్తి ననుభవింత్రు
కర్మమన నేమొ, దానికి కర్తయేమొ,
యీశ్వరుని చేత ఋజువు చేయింపవమ్మ.

ఆలయంబున నీవు వ్రేలాడువేళ
శివుని చెవి నీకుం గొంత చేరువుగ నుండు
మౌనిఖగరాజ్ఞి! పూజారి లేనివేళ
విన్నవింపుము నాదు జీవిత చరిత్ర.

ఆ పూజారులు విన్న నీకగును ప్రాయశ్చిత్త మీశానుఁడున్
గోపించున్ వివరింప నేమిటికి నీకుం బొమ్ము వార్ధక్యమున్
దాపై పెంజెడ దెల్ల నైనది నిశీథస్త్రీకి నా ఖేటక
వ్యాపారంబుముగించినీపొరుగుగూబల్ గూండ్లకున్ బోయెడిన్.

పసమించు నీగరుత్తుల
విసరి శ్రమంబడపి నన్నుఁ బ్రేమించిన నీ
యసమోపకారమునకుం
బసదన మిడలేక నే ఋణస్థుఁడ నైతిన్.

నీ నమస్కారముల నిక్కి నిక్కి నడువఁ
బక్షిణీ! నాకు నుద్యోగబలము లేదు
మెచ్చుఁదగు నీ కళాశక్తి మచ్చరింప
ఖగసతీ! నాకుఁ గులము యోగ్యతలు లేవు.

స్వార్థమున నిన్నుఁ గొఱముట్టువలె గణింపఁ
గడుపునిండిన భాగ్యవంతుఁడను గాను
దోషములు సూపి నీకు నీతులు వచించి
దొరతనము సేయఁగా మతస్థుఁడను గాను.

మృగపక్షిత్వ విచిత్రధర్మములు మూర్తిఁ దాల్చియున్నట్టి నీ
మొగముం జూడదు లోక మట్టి శకునంబుల్ ప్రాతపట్టింపులు
న్దగవీ పేదకు రమ్ము గబ్బిలపుచానా ! నాదు స్వాంతంబులో
దిగులుంబాపి పినాకపాణి కొక సందేశంబు నందింతువా ?

ధర్మమునకుఁ బిఱికితన మెన్నఁడును లేదు
సత్యవాక్యమునకుఁ జావు లేదు
వెఱవనేల నీకు విశ్వనాథునిమ్రోల
సృష్టికర్త తాను సృష్టి వీవు.

నరునకుఁ జేరరాని సదనంబున వాసముసేయు నీశ్వరే
శ్వరునకు నా నమస్కృతు లుపాయన మిమ్మొకవేళఁ గారణాం
తరముల వెండి పర్వతమున న్నివసించుచు నున్నఁ బక్షిసుం
దరి ! యొకపూట యానమకదా ! యిది నీకుఁ బరోపకారిణీ !

గౌరీనాథుఁడు కాశికిం జనెడు మార్గంబందు రా మేఘపుం
జాలన్ జుక్కలతోఁట నాటుకొని మింట న్నీకుఁ గన్పట్టు నా
దారిం బొమ్మొకవేళఁ జూచెదవు భూతస్వామిని న్నీకుఁ జ
త్వారం బేర్పడి దారిఁ దప్పెదవు గాదా! భానుఁడే తెంచినన్.

ఛత్రముల వంటి నీలి పక్షములు విచ్చి
నీవు బ్రహ్మాండమునఁ బయనించు వేళఁ
జిత్తజల్లుల ముమ్మాయి ముత్తియములు
జలధరస్వామి నీ మీఁదఁ జల్లఁ గలఁడు.

మొలక సంధ్యారాగమునఁ గెంపు లెగఁ జిమ్మఁ
జరమాచలంబునఁ జరణమూఁది
సెలయేటి నీట నీఁతలు గొట్టి విహరించు
మరుదంకురముల సన్మాన మంది
కొండకొమ్మల నెదురొ్కని తుత్తునియలైన
తోయదమ్ముల మీఁదఁ దుఱఁగలించి
కలహంస పొదిగి పిల్లలుసేయు మిన్నేటి
జాంగలంబుల మీఁద సంచరించి

చిలుక లెంగిలింపఁ జిటిలి తేనియలూరు
స్వాదుఫలము లెలమి నారగించి
కొన్ని నాళ్లపాటు కుటిల సంసారంబు
దిగులు మఱచి రమ్ము ఖగ వధూటి.

సాత్త్వికాహారిణీ తపశ్చర్య కతన
నీ మనంబున జాలివెన్నెల గ్రహించు
నాదు కన్నీటి కథ సమన్వయము సేయ
నార్ద్రహృదయంబుఁగూడఁ గొంతవసరంబు.

బిడ్డలఁగని పాలిచ్చెడు
దొడ్డతనంబున్న పుల్గుదొరసానివి, నా
కడ్డుపడ దిగిన వేలుపు
గిడ్డివి నా మనవి నాలకించెదవు గదా!

నీ యౌదార్యగుణంబు మెచ్చెదరు సందేహంబు లేకుండఁగా
నాయుష్మంతులు నీ కుమారులు మగం డంగీకృతిం జూపి, నీ
వా యెత్తైన నగంబు కొమ్మల విహాయశ్శేఖశు నావాసమం
దూయేలూగి కృతార్థురాలవయి రమ్మో పుల్గు పుణ్యాంగనా!

పక్షిసుందరి! నీ చిన్నికుక్షి నిండ
నిన్ని నీరంబుఁ బలహార మున్నఁ జాలు
నెన్ని దేశాలు తిరిగిన నేమి నీకు
నీవు నావలెఁ బుట్టుబానిసవు కావు.

తడవైనన్ గుడి గోపురంబులను సందర్శించుచుం బొమ్ము నీ
కడవుల్ కొండలు నడ్డసేయవు గదమ్మా! వ్యోమయానంబునన్
సుడిగాల్పు ల్సెలరేఁగినన్ నిలువవచ్చుం ధర్మసత్రాలలోఁ
బిడుగుల్ వడ్డఁ బ్రవేశయోగ్యతలు పాపి న్నాకు లేవచ్చటన్.

అందందు ఫలవనంబుల
విందుగుడుచు చల్ల నల్ల విశ్రామ మణీ
మందిరముల నిద్రించుచు
ముందుకుఁ జనఁ దోఁచు నెన్నొ పుణ్యస్థలముల్.

కోమరారు దంజనగరము
సమీపమునఁ గలదు తెలుఁగు సౌరభ్యంబుల్
గమగమ వలచిన చోటది
యమరున్ రఘునాథరాజు నాస్థానంబుల్.

కృష్ణరాయలవారి యెడఁబాటు చీఁకట్లు
ముసరి దిక్కులలోన మసలువేళ
భూరి వాఙ్మయలక్ష్మి దారిబత్తెము తోడఁ
దంజాపురము వంకఁ దరలువేళ

వేంకటకవి తెల్గు పంకేరుహాక్షికి
శ్లేషోక్తు లలవాటు సేయు వేళఁ
బచ్చపచ్చని ముద్దుపళని ముద్దులకైత
శృంగార రసము వర్షించు వేళ

మువ్వగోపాల దేవుని పూజ సేయ
ఘనుఁడు క్షేత్రయ కల మందుకొనిన వేళ
నపరరాయలు రఘునాథ నృపతి విభుఁడు
కట్టుకొన్నాఁడు సత్కీర్తి కుట్టిమంబు.

తను పుష్పాంగ సరస్వతీమహాలు సందర్శించి తంజాపురీ
మనుజాధీశుల యోలగంబును పరామర్శించి పొ మ్ముత్తరం
బునకర్ణద్రావిడభూములంగడచిపోఁబోఁ దోఁచెడిన్ వాఁడువా
అనిశౌర్యంబుసుమించుఁ దెల్గు పొలిమేరల్ నేత్రపర్వంబుగన్.

యతియుం బ్రాసయు లేని సంస్కృతకవిత్వారణ్యమందున్న భా
రత వేదానఁ బదేనుపర్వముల కాంధ్రత్వంబు నేర్పించి శా
శ్వతుఁడై పోయిన తిక్కయజ్వకు నివాసంబైన నెల్లూరికిన్,
నతులర్పింపుము స్నానమాడు మతి గణ్యంబైన పెన్నానదిన్.

ఒకపల్కు జాణతనమున
సకియలు నెల్లూరిసీమ సత్కవి వరులం
దికమకలు పెట్టఁగలరని
పుకారు గల దది యబద్ధమో నిక్కువమో.

హంపీక్షేత్రముఁ జూచి పోవలయు నమ్మా తెల్గురాజ్యంపు నై
లింప శ్రీల కొకానొకప్పు డది కేళీరంగ మేతద్రమా
శంపావల్లరు లాడిపోయిన ప్రదేశంబందు నీ బందుగుల్
కొంప ల్గట్టి నివాస ముండెదరు నీకుం గూర్తు రానందముల్.

పరదాపద్ధతి మాన్పిరో సిరికిఁ గుప్పల్ వోసి యంగళ్ల యం
దురుమాణిక్యము లమ్మినా రచట మున్నో పక్షిణీ! మూరురా
యరగండండు మహేంద్రవైభవముతో నాంధ్రక్షమామండలిన్
బరిపాలించిన నాఁటి పెంపును దలంపన్ మేను గంపించెడిన్.

పగతు రసూయచేతఁ గరవాలములన్ దనువెల్లఁ జెండినన్
జిగిరిచియున్న యుగ్రనరసింహుని భీమదృగంచలంబులన్
బొగలుడి వోవలే దతని బ్రోల నిమేషము నిల్వఁజాలినన్
ఖగసతి! నిన్ను ధైర్యవతిగా గణియింతురు వీరయోధులున్.

ఏనికవంటి సానువు గణేశుని నున్నని బొజ్జమీఁదఁ గా
లూనఁగ లేదు తుమ్మెద, తదుజ్జ్వలశిల్ప మఖండ తుంగభ
ద్రానది కప్పగించుకొని దద్ధమ్మైన తెలుంగువారి వి
ద్యానగరాన జిందు మొక యశ్రుకణంబు నుపాయనంబుగన్.

సరసుఁడు కృష్ణభూవిభుఁడు స్వారియొనర్చిన పారసీహయమా
దొరల ఖురాగ్రహల్యలను దున్నిన భూములలోన నాంధ్ర సుం
దరు లొకనాఁడు నాటుకొనినారు దిగంత జయ ప్రరోహముల్
గరిసెల నించినా రురువుగా ఫలియించిన సుప్రతిష్ఠలన్.

మూరురాయరగండఁ డూరేగ డీనాఁడు
విద్యానగర రాజవీథులందు
మేలైన పట్టుడేరా లెత్తరీనాఁడు
పారసీక గుఱాల బేరగాండ్రు
ఇనుపరోకళ్ల సాధన సేయవీనాఁడు
కొమ్ము నిక్కిన భద్రకుంజరములు
తెలుఁగు స్కంధావారముల నిండ దీనాఁడు
మరఫిరంగుల తెల్లదొరల దండు

మణిమయంబైన యాంధ్రసామ్రాజ్య రథము
భువికిఁ గ్రుంగిన పదియు నాఱవ శతాబ్దిఁ
గృష్ణవిభు వీటఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినది మొదలు
ఋషిఖగాంగన! తెల్లవారినది లేదు.

కంచెర్ల శ్రీకృష్ణ గంధర్వుఁ డేలిన
నగరంబు దున్నించి నారు వోసి
వినుకొండ విభుని రాయనిభాస్కరుని కోట
బురుజులూపున నేల కొఱగఁ దన్ని
పల్నాటిదొరల శుంభత్ప్రతాపజ్వాల
సాటికెక్కని నాగు లేటఁ గలిపి
వినుతిఁ గాంచిన కొండవీటి సామ్రాజ్యంబు
నుక్కుకత్తుల బావి కొప్పగించి

యుడుకు నెత్తుటఁ జేతులు గడిగికొన్న
కాలపురుషుని పెను దుండగములు దలఁచి
మనసు నలిగిన గుంటూరు మండలంబు
నరసి పోవమ్మ జన్మ ధన్యత వహింప.

ప్రొద్దునకు వన్నెఁ బెట్టిన
యిద్దఱు భాస్కరులు పుడమి నేలఁగ సొగసుల్
దిద్దినది మేన, వయసునఁ
బెద్దది గుంటూరు సీమ పెఱ సీమలలో.

ఖర్చైపోయెఁ దెలుంగు రక్తమతిలోకస్వచ్ఛశౌర్యంబు సో
దరి! వ్యర్థంబగు కోడిపందెపు తగాదాలందుఁ బల్నాటిలో
నరుదారన్మివితె న్వినోదముగఁ గార్యంపూడి తిర్నాళ్ల త
త్కరవాలంబులు త్రుప్పువట్టెయిపుడున్ గల్పించు నారాటమున్.

కృతులంది కృతులొసంగిన
వితరణ రతులైన కొండవీటి నృపుల యు
న్నతియుం బతనం బిప్పుడు
కృతులై కొండల నలంకరించి జతించెన్.

విసిగి విరక్తిచేఁ దెలుఁగు వీథులలో నొక పిచ్చివానిగా
మసలిన రెడ్డిరాజు మునిమాన్యుఁడు వేమన యాశుధారగా
విసరిన కావ్యముల్ శ్రవణపేయముగాఁ బ్రతిశబ్దమీనెడిన్
దెసల నలంతి పోలికలఁ దీయఁదనంబున భావసంపదన్.

జలదవ్రాతము తోడుగా యవలఁ గృష్ణాతీరదివ్యస్థలుల్
గలయం గ్రుమ్మరి సాగిపొమ్ము కవిలోకబ్రహ్మ నన్నయ్యకున్
నిలయంబై తగు రాణ్మహేంద్రపురికిన్ విద్వత్సభారంజిత
స్థలికిన్ బూర్వచళుక్యభూపతుల రత్నస్థాపితాస్థానికిన్.

ఎచ్చటఁ జూచినన్ బ్రతిపదిందుకళం బలెఁ బచ్చపచ్చగా
రచ్చలకెక్కు గన్నడ సరస్వతి నారసి, మానసంబులో
మచ్చరకించి, నన్నకవి మాన్యుఁడు రాజమహేంద్రునానఁ దా
నిచ్చటఁ జేయిజేసి కొనియెన్ బ్రథమాంధ్రకవిత్వ సృష్టికిన్.

రెండున్నర పర్వంబులు
పిండిన రస మొలుకునట్టి పెను జెఱకు గడన్
బాండవుల చరిత నన్నయ
పండించెన్ దెలుఁగు లోనఁ బ్రజ్ఞాన్వితుఁడై.

జనవిభుండైన విష్ణువర్ధనుని నాఁటి
గౌతమీగంగ నీకు స్వాగత మొసంగు
పైరమాగాణముల నుద్భవిల్లునట్టి
గఱికపోచయు నాకర్షకము కదమ్మ.

తొలి సారంగధరుండు వట్టి యపవాదు న్నెత్తిపైఁ దాల్చి క
త్తులపాలైన విషాదగాథ వినలేదో నీవు చిత్రాంగి మే
డలలో మూలుగుచున్న విప్పటికిఁ గూడన్ బావురాల్, నీతికిన్
బలియైపోయిన రాజనందనుని దౌర్భాగ్యంబు నూహింపుచున్.

అజ్ఞాయింతువో చుట్టుమార్గమని ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరుం
డుజ్జీలేని దయాస్వభావుఁడు ప్రభావోల్లాసి ముప్పొద్దులన్
గజ్జంగట్టెడి నాట్యగాఁడతఁడు సాక్షాత్కారమున్ జెందినన్
మజ్జాత్యుద్ధరణంబుఁ గల్గఁగల దమ్మా! పొమ్ము సేవింపఁగన్.

నిద్దంపు లేఁత కస్తురి
ముద్దవనుచు నిన్నుఁ జూచి, ముచ్చటపడి రో
ముద్దియలు ముచ్చటించెద
రొద్దిక శ్రీనాథకవి బహూకరణముగన్.

అరవింద రత్న మండిత
తరంగరథమెక్కి విభుని దర్శనమునకై
పరువెత్తుచున్న గోదా
వరి తోడుగఁ బొమ్ము దక్షవాటి నగరికిన్.

అమృతమ్ము విషము వాక్కున
సమరిన కవిరాక్షసునకు నావాసంబై
కొమరారు నపరకాశిక
సుమి కడుమహిమాఢ్యమైన చోటది పతగీ.

అల బుస్సీదొర కొల్లగొట్టిన యనన్యంబైన మా వెల్మవీ
రుల విఖ్యాతపరాక్రమజ్వలన మూర్పుల్ జిమ్ముచున్నట్టి బొ
బ్బిలి కోటం గని దాటిపొమ్ము చటులావేశంబు దేహంబునన్
మొలుచున్ బొల్చు కవోష్ణ వీర రుధిరంబున్ జీవనాళంబులన్.

నాయెడ జాలిలేక చరణంబునఁ గత్తులు గట్టి ప్రాణముల్
దీయఁ దొడంగు రాజవితతిం దెలవార్చితిఁ దెల్లవారు నే
నాయులివాలకింపని యనంత విభావరు లంచుఁ గొక్కరో
కో యని కూయుచున్న దదిగో తొలికోడి బడాయి కొట్టుచున్.

పూసపాటివారి ముఖ్యపట్టణ మైన
విజయనగరమందు విశ్రమించి
జగము దద్దరిల్ల సకిలించినది తొల్లి
రాయరావు తుల గుఱాలదండు.

నీవు బొబ్బిలి మీఁదుగా నిర్గమించి
మన్యము తరించి కొన్ని యామడలు నడువ
పలుచఁ బడిపోవు మన జిల్గు తెల్గుశోభ
తావు లెగజిమ్ము నోఢ్ర వాతావరణము.

కరవాలంబునఁ గొల్చి రాయలు పరిష్కారంబు గావించుచున్
సరిహద్దుల్ సవరించి నాఁడటు నొరిస్సాదాఁక ఆరాజభా
స్కరుఁ డెత్తించిన బొట్టునూరి విజయస్తంభంబుపై వేలుపుం
దెఱవల్ నిల్చి పఠింతు రాంధ్రుల విభూతిన్ ముక్తకంఠంబునన్.

తేటమైన తీపినీట దిక్కులదాఁక
విస్తరించి రుచులు గుస్తరించి
చిల్కసంద్ర మింపుసేయుచుఁ గన్పట్టు
స్వచ్ఛమైన తెల్గు భాష పోలె.

చిట్టి మరు దంకురంబులఁ
బుట్టిన కెరటాల ముత్తములు తీరములన్
గొట్టుకొని మరలిపోవును
గట్టులెగయఁ జూచు చిలిపికవనముల వలెన్.

తగులు న్నీకట మార్గమధ్యమున బౌద్ధస్తూపశైథిల్యముల్
మగధోర్వీశుల రాణివాసములు లీలాభర్మహర్మ్యావళుల్
జగముల్ మెచ్చిన శాక్యసింహుని యహింసాసూక్తి మాధ్వీక ని
మ్నగలం దేలిన పుణ్యభూములు నలందా పాటలీపుత్రముల్.

ముక్తిదంబులైన పుణ్యస్థలములందుఁ
బ్రథమగణ్య మమ్మ వారణాసి
అన్నపూర్ణ సేయు నాహారభిక్షతో
ముక్తిభిక్ష నీకు ముట్టఁగలదు.

నదుల తోడికోడ లుదధీశు పెదభార్య
జాహ్నవీస్రవంతి జలముదేర
అతిథిపూజసేయు నన్నపూర్ణాదేవి
వారణారిఁ గూడి వారణాసి.

కలరు కళాసముద్రములు గట్టులురాయగ నీదినట్టి ధీ
విలసితులైన పండితులు పెక్కురు వేదపురాణశాస్త్రముల్
పలికిన సత్కవీశ్వరుఁడు వ్యాసమునీంద్రుఁడు శిష్యకోటితో
మెలఁగె నొకప్పు డుండు నట మేచకకంఠుఁడు విశ్వనాథుఁడై.

మొగలాయి చక్రవర్తుల
మృగాంక కేతనము నింగిమెఱసిన ఢిల్లీ
నగరంబు దృష్టిగోచర
మగు ప్రోన్నత సౌధచుంబితాంభోధరమై:

ఆ ఢిల్లీపురి హస్తినాపురి సమాఖ్యన్ ద్వాపరంబందుఁ గొం
డాడం బడ్డది, ధర్మజుం డచట రాజ్యంబేలి చేయించినా
డీడుం జోడును లేని జన్నముల నెన్నేఁ గన్ను లున్నందుకున్
జూడన్ దగ్గ పురంబు సుమ్మచట వీచున్ భోగసౌరభ్యముల్.

ముడిచె నిచ్చట కుంతి కొడుకు ద్రోవది కొప్పు
పగవాని రుధిరంబు పరిమళింప
మెఱసె నిచ్చోట నాదరుషా కుఠారంబు
నిఖిల భారతము కన్నీరునింప
వెలసె నిచ్చోట పచ్చల బర్హిపీఠంబు
షాజానురాజు నాస్థానవాటి
పెండ్లాడె నిచ్చోట పృథ్వీరాజొక రోజు
జయచంద్రు సుతను దోస్సార గరిమ

యుగయుగాల కథల నుదరాన జీర్ణించి
రాజరక్త నిర్ఝరములఁ దేలి
నవ్వుచున్న ఢిల్లి నగరంబు నందంబు
తరుగలేదు శిరము నెరియ లేదు.

సులతానీ సులతానులున్ మణిగణాంశుల్ దట్టుమిట్టాడు మే
డలలో వాసము చేసినారు నిజరాష్ట్రం బాకటందూలఁ బే
దల నోరూర భుజించినా రిచట ముక్తారత్నపాత్రంబులన్
గలమాన్నంబు సుఖించినా రఖిల భోగశ్రీ మహోద్వేలలన్.

కుతుబుద్దీనుఁడు నిల్పిన
కుతుబుమినా రనెడు గొప్ప గోపురము సము
న్నతమయ్యెఁ జెక్కుచెదరదు
శతాబ్దములనాఁటి శిల్ప చకచకితంబై.

చామనచాయ గలట్టిది
కామజనకు నను్గు భార్య కాళింది, వినీ
లామలకోమల వీచీ
చామరములు వీచి నీకు స్వాగత మిచ్చున్.

సూనుని కాయిలా తనకుఁ జొప్పడు లాగు నమాజు జేసి, య
ల్లా నలరించి యాదిమొగలాయి నరేంద్రుఁడు, బేబరుం డుమా
యూనున కాయురున్నతులు సృష్టియొనర్చిన చిత్రగాథ, ఆగ్
రానగరంబు కర్ణశుభగంబుగ నీకు నుపన్యసించెదన్.

షాజాను నశ్రుజలకణ
మీ జగముపురంధ్రి దాల్చు నేడవ నగ ముం
టాజమహాలు నిద్రించెడు
తాజమహాలు దృశ్య మద్భుతంబు పతంగీ !

కుహానా గోపుం దాగమ
రహస్యమగు గీత బాహిరము చేసిన శ్రీ
మహిత కురుక్షేత్రంబున
విహార మొనరించి పొమ్ము విహగవధూటీ !

సుజనస్తుత్యుఁడు బోధిసత్వధరణీశుం డర్ధరాత్రంబునన్
నిజవాసంబు పరిత్యజించి, యతిశాంతి స్థాపనేచ్ఛామనోం
బుజుఁడై, బిచ్చపుఁగిన్నెఁ దాల్చిన మహాపుణ్య ప్రదేశంబులన్
మజిలీసేయుము రెండునాళ్లు ఖగభామా ! జన్మసిద్ధించెడిన్.

లుంబినీ వన పరిమళోల్లసిత మగుచు
నేఁగుదెంచెడు నీ కర్ఘ్య మీయఁ గలదు
గౌతముం డాదరించిన కనకహంస
నీరు గలయని మధుర గోక్షీరధార.

దర్శింపఁగలవు గౌతమబుద్ధదేవుని
ప్రాచీన భరత శిల్పంబునందు
సాధింపఁగల వహింసా మంత్రరాజంబు
శాక్యసింహుని కాలి జాడలందు
తెలిసికోఁగలవు బౌద్ధుల సాహితీసేవ
అమరసింహుని కవిత్వమున యందు
వీక్షింపఁగలవు కపిలవస్తు నగరంబు
నాశన దేవ్యధీనంబు నందు

రెండువేలేండ్ల క్రింద నిద్రించుచున్న
మౌర్యరాజుల విపుల సామ్రాజ్య చరిత
యేకరువుపెట్టు ప్రకృతి యం దాకళించి
వెచ్చ వెచ్చని కన్నీరు విడువఁ గలవు.

అక్కడనుండి యుత్తర దిశాభి ముఖంబుగ నిర్గమించు నీ
దృక్కుల నడ్డుచున్ హిమ గిరీంద్రము దర్శన మిచ్చు దానిపై
నెక్క యతించి తెల్లదొర లీలిగి రెందరో ! వారి దేహముల్
స్రుక్కవు నేఁటికిం బులుఁగు సుందరి మంచుమహాత్మ్య మెట్టిదో?

కరఁగిన మంచు బండలు ప్రగాఢభరంబున పట్టుదప్పి, త
ద్గిరి శిఖరాలనుండి తలక్రిందులుగా దిగజారి లోయలన్
దిరిగెడు జీవరాసుల వధించుచు నుండును, పేదవారికిన్
జెఱుపె కదా ! బలాధికుల సేయము సంయమి పక్షిభామినీ !

అందు నెవరెస్టు శిఖరాన నధివసించి
వ్రాసికొనవచ్చు భరతవర్షంబు పటము
దాని యున్నతి తారకాధ్వమును మిగులు
సులలితము లైన కవుల యూహలకుఁ దరుగు .

కలహంసల్ సను వాయుమార్గముల రేఖల్ పర్వతాగ్రంబునన్
గలవా త్రోవలు దక్షిణోత్తర దిశాగ్రవ్యాప్తముల్ ప్రోన్నతం
బులు నీకుం జన గాదు నిచ్చలు నిలింపుల్ గుంపులై రాక పో
కలు గావించెదు వెండి కొండ తెరవుల్ గన్పట్టు నైమూలగన్.

విహిత కైలాసయాత్ర గావించు నిన్ను
మంచుకొండల విభుఁ డాదరించుఁ గలఁడు
అల్లునకుఁ గూఁతునకు వార్త లంపునేమొ
సమ్మతింపుము నుడులు భారమ్ము గావు.

అస్త్ర విద్యాభ్యసన వేళ నద్భుతముగ
కొంచకొండకు రంధ్రంబు గొట్టినాఁడు
చినతనంబునఁ బార్వతి చిన్ని కొడుకు
తారకాగిరి కదియ యుత్తరపు గవిని.

గిరుల మగవాని చెలిమి వ్యక్తీకరింప
మస్తమునఁ దాల్పు మొక చిన్ని మంచుతునక
విసపుమేతరి కది సిఫారసుగ నుండు
వ్యర్థములుగావు పెద్దల పరిచయములు.

మంచు ఫలించు నగ్గిరుల మాడులఁ గాఱు మొయిళ్లపై నుడా
యించి గమింపు మవ్వల మహేంద్రుని వీడు త్రివిష్టపంబు గ
న్పించు దలాయిలామలను వింత నృపుల్ పరిపాలనంబు సా
గించెద రిప్పు డచ్చరలు క్రీడ యొనర్పరు నందనంబునన్.

ఆలామాలకుఁ బెండ్లి పేరటము లేదా జన్మసన్యాస దీ
క్షా లగ్నాశయులై, ధరింతు రది దీర్ఘంబైన కుళ్లాయముల్
మాళిన్, వారి యనుజ్ఞ లేక విహరింపంబోల రెవ్వారి కా
నేలన్ బక్షివి నీకుఁ బోదగని క్షోణీమండలం బుండునే.

ఆ రాజ్యంబును గూబపట్టుకొని బిట్టాడించుచుండున్ దురా
చారంబుల్, వెడ నమ్మకాల కవి వాసస్థాన మస్పృశ్యతా
క్రూరవ్యాఘ్రము సంచరించుటకు సంకోచంబులే దైన బౌ
ద్ధారామంబులు సాగనీయవు గదమ్మా! దాని యౌద్ధత్యమున్.

అసమ రుచిరాంబువైన మానస సరస్సు
కన్న కూఁతురు బుడుత గంగాభవాని
యెక్కి దిగుచుండు కొండల చక్కఁదనము
ప్రేక్షణీయంబు సుమ్ము గబ్బిలపుదేవి.

బలిసిన మేనులన్ జడల బత్తెలు కొమ్ముల వింత సింహముల్
బలె విహరించుఁ గొండల యుపత్యకలన్ సెలయేటిబీళ్లఁ గ్రో
ల్పులుల కళేబరా లచటి లోయలలోఁ బొరలాడు వాని య
మ్ముల కెనయైన శృంగముల పోటులఁ దూటులుబడ్డ పొట్టలన్.

జడనిధివంటి మానసము సాటికిరావు సరస్సు లెల్ల నం
దుడుగక రేఁగు పేరలల యూపున గట్టులఁ దాఁకి ప్రాణముల్
విడిచిన గండు చేపలుఁ గుళీరము లెల్లడఁ దీర భూములం
దడుగిడ రాక చీకి వికలాంగములై పడియుండు గుట్టలై.

దమయంతీ నలులకు దూ
త్యము చేసిన తొంటి పసిఁడి హంస విభుని చు
ట్టములందు పంకజోద్యా
నములందున నాలపించు నైషధ కథలన్.

నిండిన దోరవెన్నెలల నిక్కిన పచ్చిక మేసి, చాందినీ
కొండ బయళ్లలోఁ దిరుగు గోపతి నీకగుపించు నందు వే
దండవిరోధి దాల్చిన జటాటవిఁ బూచిన పూవు చంద్రమః
ఖండము గోచరించు నెఱకల్గల నీ కెటఁగింప నేఁటికిన్.

విలు నమ్ముల్ ధరియించి చెంచులు తదాభీలాటవీమధ్య భూ
ముల గన్పట్టిన నంజలింపుము మహాత్ముం డైన భర్గుండు, భ
క్తుల కిష్టార్థము లీయఁ గోరిన గణస్తోమంబుతో మాయ పం
దుల వేఁటాడుచు భిల్లుఁడై నరుల కన్నుల్ గప్పి క్రీడించెడిన్.

అచ్చోటి తపసి రాజులు
నిచ్చలుఁ దపమాచరించు నీ కాతిథ్యం
బిచ్చెదరు పరుల విద్యలు
మెచ్చెద నీ గుణము నేఁడు మృగ్యంబ కదా!

ఇప్పటికిఁ గూడఁ గ్రొంబొగ లెగయుచున్న
త్రిపురముల ప్రాఁత బూడిద దిబ్బ లచటి
కనతి దూరాన నీకుఁ బ్రత్యక్ష మగును
చిత్రముగ, పాపమున కెంత చేవ గలదొ!

వలరాజు పగవానిఁ గొలిచి ముందుకు సాగు
తొలకరించిన నీలి జలధరంబు
మహిషుని వనిత లుమ్మలికింప గర్జించు
సితికంఠు నిల్లాలి సింహరమణి
కొసరి దిక్కులు మేలుకొలిపి గానము సేయు
కొమరుసాముల వారి కోడిపుంజు
తలమీఁద రతనాలు మొలిచి ముద్దులు గార
నటియించు సర్పంబు నటకురాలు

కనులఁ జూచి రమ్ము కైలాసభూముల
వింతలెల్లఁ దెలుప వేళ లేదు
నీకు శుభము గల్గు నిఖిలామరశ్రేణి
సరసుఁ డమ్మ బాలచంద్ర ధరుఁడు.

రేగిన గంధపుం దరుపరీమళముం గని మోసపోయి యం
దాగి పదంబుమోప వలదచ్చట కొమ్మల నాశ్రయించి, మి
న్నాగులు తాండవించు మరణంబును బుక్కిటఁబట్టి,యాపదల్
డాగిన తావులే వలఁపులం దొణికించి మనస్సు నీడ్చెడిన్.

పుడమి ననంతకాల రథమున్ గదలించి మనుష్యకోటిపై
నడిపి నశింపఁ జేయు యతనంబులు నీ బెదరింపు లిచ్చటన్
బడవని రుండమాలికలు పండ్లిగిలించి వెడంద నోళ్లతో
మృడుని గళంబునన్ జెనటిమృత్యువుతో నెకసక్కెమాడెడిన్.

ఒలికి పోయిన పండువెన్నెలల పాలు
క్రోలుచున్నది తపిత చకోరకంబు
ప్రొద్దువోయెను నీ చిన్ని భోజనమును
వెదకికొనఁ బొమ్మ తబిసి గుబ్బెతలరాణి.

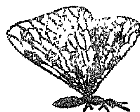
వీనులు చిన్నవోవ వినిపించు నదే డబుడుక్కువాని ఢ
క్కా నినదంబు తూరుపు ముఖంబుగ, హైందవవీధి సభ్యతా
స్థానము గల్గు తాను మన సఖ్య మెఱింగినఁ గంటగించునో
మానిశకుంతమా చను ముమాపతి మేడకుఁ గోడి గూసెడిన్.

నన్నొకమారు నీ దరిసెనంబున ధన్యునిఁ జేసి భర్గుఁ డే
మన్నది చెప్పి పొమ్ము విబుధాలయ వాసిని నాకు లేరు నీ
కన్న శరణ్యు లాప్తులు వికాసితమైనవి తూర్పు రేఖలున్
కన్నఁపు దొంగతోడ సదనంబునకుం జనుమమ్మ పక్షిణీ !

ద్వారములు లేని నాదు కుటీర లక్ష్మి
స్వాగతం బిచ్చి నీకు మర్యాద చేయు
నా యనుజ్ఞకు వేచియుండంగ నీకు
వలదు వలదమ్మ రాత్రిం దివంబులందు.

నిద్దుర మేల్కాని యల్లన
ఖద్దరు రాట్నంబు పౌరకాంత వహించెన్
ప్రొద్దు పసివాఁడు తూరుపు
ముద్దియ పొత్తిళ్లలోన ముద్దులు గురిసెన్.

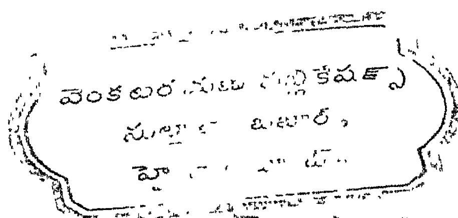
వాని యిష్టార్థములు కూర్చుదాని పోల
విశ్వనాథుని గుడికి గబ్బిలము సనియె
వేయిచేతుల పెనుకాపు వేగిరింపఁ
గచ్చ బిగియించె నప్పేద కార్మికుండు.

గబ్బిలము

రెండవ భాగము

జి. జాషువ

పబ్లిషర్సు:
కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి

తొలి పలుకు

గబ్బిలము కైలాసమునకు సందేశం తీసుకొనిపోయి చిరకాలమైనది. మన పేదవాఁడెదురు తెన్నులుచూడసాగినాడు. వాని సందేశ ఫలితంగా నాల్గుమూలలనుండి ప్రసన్న వాయువులు వీవసాగినవి. దేవాలయప్రవేశం, హరిజనోద్ధరణమని గాంధీదేవుని చరకార్ఘూంకగణము శ్రవణ శుభ గంగా గానము చేసినది. సర్వసమత్వం సర్వసమత్వ మను మంత్రరాజాన్ని భరతదేశం వల్లెవేయసాగింది. అరుంధతీసుతుని నిరాశాకాశంలో నాశాతటిల్లతలు మోసులెత్తినయి. తన చిరకాల దాస్యక్లేశాన్ని విస్మరించినాడు: గబ్బిలం తిరిగిదర్శన మిచ్చింది. ప్రఫుల్లవదనుడై తీయనిస్వాగత మిచ్చినాడు. పండా, కాయాయని ప్రశ్నించినాడు. పండైనదని ప్రకృతి ప్రత్యుత్తరమిచ్చినది. ఆత్మదేశం, ఆత్మభారతాంధ్రజాతిలో గల అనైకమత్యం, స్వార్థలుబ్ధత, బహుకులామతావేశవ్యాధి పీడ, కాబట్టనితనం, నే డవనిలోని తీరనివేదనలు. తనదాస్య ముక్తికి తోడుగా, దేశానర్థకములైన అనేక సమస్యలతనిని కారింప సాగినయి. తన యిష్టదేవత తనజాతికే తన చిహ్నమైన గబ్బిలాని కతడు మరికొన్ని చింతాసందేశాలను చెప్పుకొనసాగినాడు, గబ్బిల మామూలాగ్రంగా ఆలకించింది. నోరులేని పక్షి – మారుపల్కుటకు శక్తిచాలని ప్రాణి – ఏమని

యోదార్వగలదు? ప్రదక్షిణించి కరుకాన్నిర్చి, శివాలయా నికి తరలిపోయినది. అతని వాక్కులు చావులేనివై, వాయు మార్గమున ప్రతిధ్వనించుచున్నవి. గణబద్ధములైనవి. రెండవ గబ్బిలమను కావ్యమై నిలిచినది. నేడుగాక మరొకనాడు ఫలించును. ఫలిత మనుభవించు భాగ్య మతని కున్నదో లేదో.

గ్రంథకర్త
జి. జాషువ.

కృతిపతిప్రశంస

తొలిసందేశము చంద్రమౌళికిడి, సంతోషంబుగల్పించి, తె
ల్గుల యాశీస్సులు చూరలాడితి వసుంగుంబక్షిణీ! యిప్పుడీ
మలి సందేశము, సింహపట్టణము సంపాదించుకొన్నట్టి, దా
తల పై చేతికి రామిరెడ్డి కిడుమా దర్శకమాశాలికిన్. ౧
ఘనతంగన్న సుదర్శనాంబయెడ, నేకచ్ఛత్ర సామ్రాజ్య పా
లనగావించిన చక్రవర్తి, కులజుల్, గర్వింప విఖ్యాతి మం
డనమున్ దాల్చిన మేటి, తిక్కవరపుంవంశంబు, నైశ్వర్యపున్
ఖనిగా దిద్దిన రామిరెడ్డి మణికిం, గైవారమర్పింపుమా! ౨

వదరుబోతులు సిగ్గుపడ్డ రసోత్కటమైన
పలుకు లింపున సర్ది వాడు వాగ్మి
అలఘు టుత్సవ మింటగలుగునాడును జరీ
ఖండువా లెఱుఁగని, కర్మయోగి
ప్రమదపేరిటి యాబ్దికమునాడు, పేదల
మృష్టాన్నముల దేల్చు మేటిదాత
ప్రకృతి శ్రీకృష్ణరాయలోయనఁ గవీం
ద్రశ్రేణి నేటేటఁ దనుపురసికుఁ
గీ. డాదమఱచి రిపులనైన కొండొక వేడి
మాటయాడనట్టి యమృతమూర్తి
తిక్కవరపు వంశ దినమణి. కలిచ గ

౨

పహరాయిచ్చుచు సర్వభోగములు సేవావృత్తి గావింపగా
సహజంబైన పవిత్రవర్తనకు లోపంబింత రాకుండగా,
మహనీయంబగు న్యాయమార్గమున ధర్మస్యందనారూఢుఁడై
విహరించున్ మన రెడ్డిరాజు శుభలబ్ధిన్ వింతయోగీంద్రుఁడై.

విహగీ! సింహపురాన రెడ్డికులజుల్ పెక్కండ్రుదారాశయుల్
సహపంక్తిన్ భుజియింత్రు పంచములతోఁ, జల్లారె నస్పృశ్యతా
దహనంబందుల రామిరెడ్డివిభు నాదర్శాశయంబుల్, జగా
రహదారుల్, ధరణీశుభోదయ రథ ప్రస్థానలీలాప్తికిన్.

అంచితమైన భారతమహాకృతి ఖాద్యమునారగించి, జీ
ర్ణించిన బొజ్జతో మసలు, నిశ్చలనీరధి, స్తోత్రపాఠకుల్
వంచన చేసినన్ శివముబట్టి నంటిపని రామిరెడ్డిరా
ట్పంచముఖంబు, నీకు గృతిభర్తృతఁదాల్చెనికేమి కావలెన్.

అల్లుండ్రున్ గొమరుల్ కుమారితలు కారాగారవాసంబుచేఁ
దల్లిన్ భారతమున్ దనించిన యుదాత్తత్యాగ వారాన్నిధుల్
నెల్లూర్వేల్పు కటాక్షవీక్షణ రుచుల్ నిండాగఁ బ్రఖ్యాతిలో
నిల్లుంగట్టిన రామిరెడ్డి మణి, నీ యిష్టార్థముల్ గూర్చెడిన్.

శ్రీసుదర్శనాంబ, చిగురు కెంగేలితో
నాటిచన్న పూలతోటలందు,
విహరణంబొనర్చి, విశ్వవిచారంబు

గబ్బిలము

గబ్బిలమేమని చెప్పెనొ
గుబ్బలియల్లుండు, కన్నుగోనల నశ్రుల్
గుబ్బటిల లేచి, నల్లని
మబ్బులలో తక్షణంబ మాయంబయ్యెన్. ౧

తిరువానుకూరు దేవుఁడు
తెఱచెం గుడితలుపు లితర దేవుఁడ్లును బి
త్తరవోయి నిమ్నజాతుల
దరిసెనమున దరిసి రాత్మదౌర్భాగ్యదశల్. ౨

అంటరాని తనంబునంటి భారతజాతి
భువనసభ్యత గోలుపోయెననుచు
క్షమకుమించిన కత్తి జర్మనీయుద్ధాన
గనుగొన్న మొనగాడు గలుగడనుచు
కదురు రాట్నముచేతగాక స్వేచ్ఛాస్వర్గ
ముదముజిక్కుట నభఃపుష్పమనుచు
నూరేండ్లుగాదు మున్నూరేండ్లు మనవచ్చు
న్యాయమార్గంబున నడువుడనుచు

నిమ్న జాతుల కన్నీటి నీరదములు
పిడుగులై దేశమును గాల్చివేయుననుచు
రాట్నమును దుడ్డుగఱ్ఱ కరానబూని
దెసలదోతెంచె, గుజరాతు ముసలిసెట్టి. ౩

సీమగుడ్డకు కన్నులు చెమ్మగిల్ల
ముతకబట్టకు మర్యాదపాటమరించె
నగరివెలుపలి మాలమాదిగలుగూడ
నరులుసుమ్మని దేశంబు గుఱుతుబట్టె. ౪

వెఱపువలదు నీకు హరిజన సోదరా
స్వీయరాజ్యరథము వెడలివచ్చె
లాగిపొమ్ము నీకు భాగంబు గలదంచు
బాడుచుండె రత్నభరతమాత. ౫

ఒకనాఁ డామునిపక్షి, తొంటి చెలికాఁడున్నట్టి గేహంబులో
నికి నేతెంచి యథావిధిం దిరుగుచుండెన్ మిత్రుఁడీక్షించి, యు
త్సుకతంబొంగిఁ దరస్మితంబున నిదే జోహార హాపక్షిణీ!
యకలంకంబగు నీ సహాయమున నాయర్థంబు పండాయెనే?

నా వర్ణించిన పుణ్యభూములను సందర్శించినావే? మహా
దేవుం డాయన దేవియుం దగిన యాతిథ్యంబు నీకిచ్చిరే?
నా వాక్కుల్ జెవినాటితే? మహితరత్న స్వర్ణకాంతిచ్ఛటా
దావద్దివ్యహిమాద్రికందర పవిత్రక్షేత్రముల్ సూచితే?

పుడమి కలుషరాశి మ్రుగ్గిపోవుచు నుండ
నాట్యమాడుకొనుట న్యాయమగునె
భర్గదేవ! సృష్టి పరికించి పొమ్మంచు
బిలిచివచ్చినావె? పులుగు చెలియ.

కాళిదాసుని మేఘంబు గౌరవంబు
తెచ్చుకొన్నది నీదు సందేశగాథ
ఘనులు చేకొను భూభృదగ్రముల పూజ
యసమ చతురత్వమున్న బానిసకు రాదు.

వ్యాస వాల్మీకిముని మదేభములు రెండు
దిరుగుచుండెనె? కైలాస గిరులమీద
వారి వార్ధక్యమున నీకు స్పష్టమగును
భరత రామాయణంబుల పడుచుందనము. ౧౦

ఆ వాల్మీకి నిసర్గజంతు కరుణావ్యాసక్తి యే సత్కవిఁ
గావించెన్ వెడలించె రామునికథా గాంగేయముం గానిచోఁ
త్రోవల్ గొట్టెడు బోయ కేఁగురువు నేర్పుం దివ్యగీర్వాణమున్
ఆవేశించి కళాధిదేవి వరమీయన్ విద్యలేమాత్రముల్.

ఎదురై వచ్చెను కాళిదాసుని లసచ్ఛృంగార సందేశ మం
బుధమార్గంబునఁ దద్రసంబులు ధ్వనుల్ ముత్యాలు వర్షించెడిఁ
బదినూరేండ్ల పురాణ మేఘమనుచున్ భావింతువో నిత్యముం
బదియారేండ్ల వయస్సు కూర్పదె సుకావ్యస్పర్శ జేజెమ్మకున్

జనముల్ మెచ్చు రసప్రసిద్ధమగు నా సందేశ భారంబుతో
జనముల్ సచ్చు విమానమాలికల గర్జాభీషణంబౌ ప్రభం
జన మార్గంబున నీప్రయాణమెటులన్ సాగించి నెగ్గించితో
వెనుకన్నేరవు గండముల్ తబిసిపక్షీజన్మ సన్మార్గులన్. ౧౩

కన్నులు ధన్యంబులుగా
కన్నావే మంచుకొండ గగనము శిరముం
దన్నెడు దాని సమరగవి,
వెన్నవలెం ధవళరుచులు బిందెడుదానిన్. ౧౪

కాందిశీకుఁడనెడు గ్రంథ మాయమ పేర
వ్రాసె నొక్క సుకవి, పరభృతంబు
తిక్కనరపువంశ దీపాల నిశ్చల
తేజమునకు నదియ గాజుకుప్పె. ౯

శాంతి రమావిలాసినులు, సఖ్యముదప్పక వాసముండు శు
ద్ధాంతము శ్రీసుదర్శనమహల్, కులభేద పిశాచరాజ మ
య్యంతికమందు కాల్గదుపు నర్హత లేదు, సుదర్శనాంబస
త్కాంతుని కంటిలో నసమతారస వాహిని పొంగిపారెడిన్. ౧౦

కరవై పోయిన సాహితీసభల నాకాంక్షించు, సర్వాంధ్ర సుం
దరి ఔఁదంబునఁ బాలుపోసి, కవిసన్మానంబు లేకేట నె
ల్లురి వీట న్నెలకొల్పినట్టి కవితాలోలుండు నీవాణికీ
శ్వరుఁడయ్యెం గడుధన్యురాలవు, మునీశ ప్రేయసీరత్నమా! ౧౧

శాంతిని కేతనంబనెడు చక్కని ధేనువు పాడిద్రావి మే
ల్సంతతి ప్రేయసీవిరహశల్యము వాపి ముదంబుగూర్ప, న
శ్రాంతము భారతాభ్యుదయ రమ్యదినంబులుగోరు మంజుల
స్వాంతునిఁ జెట్టబట్టిన లసత్కళికుం జలనంబు గల్గునే? ౧౨

భళిరా! సత్కవివన్నమాట నెపుడో భాషించె నన్నారదుం
డెలమిన్ మున్ మణికంధరోక్తులకుఁగానీ; యంతమాత్రాన, మే
ల్భళిరా! సత్కవివౌదువన్న నుడి సంపాదింతురే దుష్కవుల్
పలుకన్నేర్చిన రామరాడ్విభునిజిహ్వాన్ దచ్చి, పక్షీశ్వరీ

గ్రంథకర్త
జి. రాఘవ.

బహుదేశ మత మహాపరిషత్తు తలయూచ
పలికి వచ్చినది మా భరతసుతుఁడు
కండెబొట్టున నైదు ఖండాల నోడించి
కొలువులందినది మా కోమటన్న
సీమలో నాచార్య సింహాపీఠికమీఁద
నిలిచివచ్చినది మా తెలుగువాఁడు
విశ్వసన్మానంబు వెలయు నోబెలు కీర్తి
రంగ మెక్కినది మావంగసుకవి
చెట్టుచేమల సుఖ దుఃఖ జీవితములు
నిజము దేల్చినది మా నేలవాడు
నన్నుదొలగించి లెక్కించినారు గాని,
మొదట నెల్లర మన్నదమ్ములము మేము.

ఆకొండయే యుండియా విరోధులదండు
గుండెగాలంబైన వెంశికోట
ఆకొండయే ముత్తియపుదంట భారతో
ర్వీమాతృమణికిఁ గిరీటభూష
ఆకొండయే పర్వతాగ్రగణ్యములైన
కులపర్వతముల నిక్కులకునిక్కు
ఆకొండయే రాజతాచలస్వామికి
మణిమయ కల్యాణ మంటపంబు

సింధు గంగా మహానదుల్ చిన్ననాడు
ప్రాకనేర్చిన యపరంజి ప్రస్తరములు
పాదచిహ్నాలు పరికించి వచ్చినావె
కలుషములు వాయ, కన్నుల కఱవుదీర ౧౫

ఇంద్రధనువుబట్టి సాంద్రాబ్దవనవాటి
మెలగు చున్నవాడు మృగయుఁడొకఁడు
వాడు గొంతుబిసిగి వసుధపై విసరిన
జంతుతతులు నిమ్నజాతి జనులు ౧౬

అనర్ఘ ప్రతిభా సముద్రులగు శిల్పాచార్యు లూహింపగా
మూగంబడ్డ శకుంతముల్ పలికి సొంపుల్ గట్టి కీర్తింపగా
వేసంజామున రంగులద్దు నల శిల్పి బ్రహ్మ దేగ్రామమో
భోగట్టాగని వచ్చితే? రసమయంబుల్ తత్కళాపద్ధతుల్

బెళుకుంజూపులు గుల్కుపోకడలు చూపీనూపకూరించుచున్
జలదాగారములందునో చెవరు కన్యల్ కొందరీక్షించితే
పులుగుంజేడియ యబ్ధిగర్భములలో ముత్యాలుపండించి భూ
ములకర్పించెదరంట, మేటిగహానంబుల్ సృష్టిపై చిత్ర్యముల్ .

ఎంత కోయిలపాట వ్యర్థమయ్యెనో కదా!
చిక్కచీకటి వనసీమలందు,
ఎన్ని వెన్నెలవాగు లింకిపోయెనో కదా!
కటికి కొండలమీాద మిటకరించి,
ఎన్ని కస్తురిజింక లీడేరెనో కదా!
మురికితిన్నెలమీాద పరిమళించి,
ఎన్ని ముత్తెపురాలు భిన్నమయ్యెనో కదా!
పండిన వెదురు జొంపముల లోన,

ఎంత గంధవహాన మెంత తంగేటిజున్ను
యెంత రత్నకాంతి యెంత శాంతి
ప్రకృతి గర్భమందు ! భగ్నమైపోయెనో
పట్టరానిచోట బుట్టుకతన. ౧౯

నెలలోనున్నది వృద్ధురాలొకతె గాంధీ శిష్యురాల్నిచ్చలుం
జిలుగున్నూలు తయారుచేసికొనుచున్ జీవించు జేజెమ్మ, కొం
డలయల్లుండు శిరాననుంచుకొని సన్మానించెడిం బండువె
న్నెల పూదోటల విశ్రమించి మన సందేశంబు నాలించెనే.

నాచిత్తంబునసక్కఁ దోచ దెచట న్నాతల్లిరూపంబు ధా
త్రీచక్రంబున, దేహమూడ్చి నరు లుర్వింబాసి వైకుంఠమం
దో! చండీశ్వరుడుండు మండలమునందో! యుంపురంద్రెల్లరా
యాచోకీగని వచ్చితే మృతి భవిష్యన్మార్గముల్ విశ్వముల్.

చంద్రచండకరులు సన్మార్గ గతులయ్యు
నొకనిజూచి యొక్కరోర్వఁజాల
రెందు కింత వైరమిరువురిలో ద్రావి
డీ డెవండు? తెల్గువా డెవండు? ౨౨

పవలింపారెడు సృష్టిఁజీకటి సిరాపంకంబునంబుంపి యి
ట్టవమానించెడు కొంటెవాడెవడు ప్రొద్దల్లంత గన్పట్ట వే
కువ నేమూల నణంగియుండు తమ సిగ్గుంజేటు యోజింప రీ
యవివేకుల్, విరమింప రీ దినదిన వ్యర్థప్రయత్నంబులన్ ౨౩

శివుడు తాండవించి చేకొన్న సత్కీర్తి
తన ప్రయోజకత్వంబని తలంచి
విఱ్ఱవీగడంద్రు – పెక్కుఱు నటకులు
విఱ్ఱవీగి కవుల విస్మరింత్రు. ౨౪

వెలవాఱుచ్చగరాని భావముల నన్వేషించుచున్ సత్కవీం
ద్రులయూహల్ విహగంబులై తిరుగుచుండున్ బ్రోన్నతా
కాశమం
డలమస్తంబున నాకళించితె? ప్రయాణశ్రాంతి నమ్మించుకొం
డలకున్ డిగ్గడి, నీవి శేషము రసజ్ఞజ్ఞేయ మూహింపగన్.

వడుకునూలుచేత బగ్గాలు పేనించి
దొడ్డమృగయు డుచ్చు లొడ్డినాడు
తగులుకొనునో ! కాక తప్పించుకొనునొకో
స్వీయరాజ్య మనెడు సింహరాజు. ౨౫

నరులన్ ముట్టక నందులం గొలిచి పుణ్యంబెల్ల సాధించు న
ప్పరమంబైన రహస్యమున్ శివునితో ప్రస్తావముం జేసి తే
పరమేశుం డిది నిమ్నజాతులకు సంప్రశ్నింపగా గాని వే
దరహస్యాలని కోపగించుకొని స్వార్థంబుం బ్రదర్శించెనే.

పసుమంబు బూసికొని యే
రసికత లేకుండ బ్రదుకు ప్రమథుల నడుమన్
రసికుడగు సుకవి జీవిత
మసిధారా వ్రతము వలన నది శత్రులగున్. ౨౮

ఎవరికివారై బ్రదుకుచు
నవీన ధర్మములు పిచ్చి నమ్మకములతో
సవరించి ప్రజల తలలో
ప్రవేశ మొనరించు స్వార్థపరులంగంటే? ౨౯

దొరసుల్ మార్తురు కొందరాంధ్రులవురా, దేశాంతరం బేగి, వ
త్సరముల్ పుచ్చి, త్రివిష్టపప్రజలతో సఖ్యంబు గావించి యొ
ప్పారీకంబైన విదేశ నాగరకతో విచ్ఛేయ కచ్ఛాంధ్ర సుం
దర వేషంబు ప్రతిష్ఠ నిల్పితివి సన్మానార్హ మెంతేనియున్. ౩౦

చెప్పక చెప్పుచున్నది విశేషము లేదని నీ మొగంబు నే
తప్పొనరించి యింతటి వృథాశ్రమ మిచ్చితి మాయదృష్టముల్
దప్పిన దప్పని మ్మనుగుతమ్ముల శ్రేయము గోరి భర్గునిన్
గుప్పెడు గుండెతో నెదురుకొంటి విదే సదివేలు పక్షిణీ! ౩౦

అపజయంబులు విజయ గేహంబు నిలుచు
స్తంభములు సుమ్ము నీకు విచారమేల
కొద్ది కొద్దిగ నిక్కిన గోడవోలె
సగము సగములుగా పనుల్ ముగిసిపోవు. ౩౧

ఓటమి లేదు నా యతన మూరక పోదు తుపానువోలె నా
మాట లుమా మహేశ్వరుల మానసముం గదలించి తీరు, క
న్నీటము నింగి పైకుబుకు నిర్మల సూక్తి ఫలింపకున్న చో
రాటములో స్వరాజ్యము విరాజిలుటల్ కృతక ప్రచారముల్

పలనాటన్ మను బ్రహ్మనాయని కృపాబాహుళ్య నేత్రంబులో
పల నాటంబడి నాయురాలి కృతక వ్యాపార దావంబులో
పల భస్మంబయి సంఘసంస్కరణ దీవ్యద్బీజ, మీనాటికిం
ఫలియించెం గద? గాంధిచే, యతనముల్ వ్యర్థంబుగా వెన్నడున్

కావించిన రాయబారమునకు న్నిత్యాభిషేకంబుగా
నాకన్నీటిని కాన్కగా యొసగుచున్నానో దయాశాలినీ!
చేకొమ్మింతకుమించి నావలన నాశింపంగ లేదిట్టి నీ
బాకీదీర్త్తు స్వరాజ్య సౌధమున నావాసంబుసిద్ధించినన్. ౩౫

ఏజాతి కెంతవచ్చునో
రాజత్వంబంత నాకు రావచ్చుగదా?
నాజాతి యెత్తు కేతన
రాజంబున నీదుమూర్తి వ్రాయింతుఁజెలీ! ౩౬

పెల్లుతమస్సులోన దురపిల్లెడుమాబ్రతుకుం దమస్వినుల్
భల్లునదెల్లవార్చగల బాబులు పెద్దలనేకు లుండగా
డెల్లనివేల్పు భిక్షుకుని దిండికి బట్టకు లేని కొండరా
యల్లుని నాశ్రయించి యకృతార్థుడనైతిని పిచ్చివాడనై. ౩౭

మరచితి నాదిదేవుని సమానుఁడు బుద్ధునియంతవాఁడు భా
సురదరహాస చంద్రికల శుభ్రత లోన గలట్టివాఁడు, య
స్తౌరలకుగాదు వారి చెవిదూరినవారిని లక్ష్యపెట్టఁ డ
ప్పరమమునిన్ సబర్మతి నివాసిని జూచితివే తపస్వినీ! ౩౮

ముల్లోకించుక వాలిపోయినను బాపూజీకి దీక్షైన శ్రీ
వల్లాభాయి పటేలు దర్శనము సంప్రాప్తించెనే నీకు నే
డల్లంతన్ గనుపట్టుచుండెడు స్వరాజ్యార్థంబు సర్వస్వమున్
గొల్లంబెట్టిన త్యాగి తానత డెఱుంగున్ నా మనఃక్లేశమున్

ధిక్కారించెడు రాచగుఱ్ఱముల స్వాధీనంబు గావింపగా
యుక్కుంగళ్లెము జవ్వారుం డతని విద్యుచ్ఛారదామూర్తిన
ల్దిక్కుల్ నిండి నటించుచున్నదనుచున్ దేశంబు లగ్గించు మా
చిక్కుల్ దీర్చుటవిస్మరింపడుగదా? స్వేచ్ఛాజయాంతంబునన్

పసుపుం బచ్చని పూతపూచినది మువ్వన్నెల్ పిసాళింపఁగాఁ
గ్రొసు మందారమనంతశాఖకలునిక్కెన్ దిగ్దిగంతంబులన్
బసలేర్పడ్డవి సర్వవర్ణములకున్ దచ్ఛాఖిశాఖాతతిన్
వసియింపన్ మనకుండ దేస్థలము దివ్యస్వామి పత్నీశ్వరీ! ౪౮

కల దంబేత్కరు నా సహోదరుడు మాకై యష్టకష్టాలకుం
బలియై, సీమకువోయిక్రమ్మరిన విద్వాంసుండు వైస్రాయిమే
ల్కొలనందుంగలదొడ్డవాఁడతఁడు నీకున్ స్వాగతంబిచ్చి పూ
వుల పూజల్ పొనరించెనేయతనిమెప్పుల్ నీజయారంభముల్

నేను నా కను సహము ఖండింపలేక
పదియు నెనిమిదిశాస్త్రిలు పదునులుడిగె,
నీవు నేను సమత సంధింపగలిగె
తీవ్రతరమైన చిన్న మౌనవ్రతంబు. ౨౩

వచ్చినవారు నీమనరపాలురమంత్రు లభీప్సితార్థముల్
దెచ్చిరి ప్రేమతో భరతదేశజులం దనియింపవచ్చి పో
వచ్చు, స్వతంత్రభారత సువర్ణకిరీటము, నేడుగాక రా
వచ్చు మరొక్కనాడు నెలవాసినతొయ్యలి తీర్థమాడదే? ౨౪

గుడిలో దేవుడు చూచిపొమ్మనుచు నాకున్ వార్తలంపింపగా
దొడగెన్ నల్వురచేత నీవెనుకవత్తున్ నన్ను రమ్మందువా?
తడవైనన్ మరణింతురెందరొ విముక్తాహార దీక్షాపరుల్
నడుమన్, నేనుసహింపజాలనొకయాంధ్రప్రాణిశుష్కించినన్

గబ్బిలమవయ్యు శివుని లోకంబునందు
వలయుకదలిక గలిగించి వచ్చినావు
నిశ్చలంబైన కాసార నీరమునను
నలతి శిల చాలదే వలయములుదీర్ప. ౨౫

అర్థించి చనుదెంతు నగ్రహారముకన్న
సర్వేశ్వరుని యింటి చౌకదనము
అడిగివచ్చెద వీటి నడిబజారునకన్న
గుడిగోపురముల తక్కువతనంబు
పలికించికొనివత్తు బంతిబువ్వాలకన్న
తీర్థప్రసాదాల దేబెతనము
ప్రశ్నించివత్తును రాచబావులకన్న
పాతాళగంగమ్మ పలుచదనము

నిజము దేలిచికొనివత్తు నిన్న నేడు
నన్నుజూచిన నల్లంత నడుచుతనము
గుడికిరమ్మనినంతనే యొడలుమఱచి
పరుగులెత్తుట నాకంత పరువుగాదు. ౪౭

ఎంతోదూరము పోవనేమిటికి నేడింటింటికిం బ్రాకి యా
శాంతవ్యాప్తముగారహించెడు స్వరాజ్యస్వర్ణసూత్రంబు, చౌ
దంతిస్తంభన మాచరించెగద? యేతద్దివ్యసూత్రంబు, మో
కంతై నిక్కనకట్టివేయగలదా యస్పృశ్యతావ్యాఘ్రమున్.

చాటింపించి మదీయజాతికి నభీష్టంబుల్ ప్రసాదింపగా
పూటాపడ్డది కొంతభారము, రేపో! మాపో! రావచ్చు, సి
నాటంగాదని కొంతభారతము పంతంబొప్ప వాదించు సి
వోటెవ్వారి కొసంగితో తెలిపి నన్నోదార్పవే నచ్చెలీ! ౪౯

ప్రియములుగాని సత్యములు పెక్కులు నేను వచించుచుంటి, సి
దయకెడమై తపింతువొ! యథార్థ పిపాసువులైన వారి యా
శ్రయ కరుణావిశేష రుచిరాత్మ మనస్కుడవైన సుఖించెదనో
భయపడనేల నా పలుకుపల్కులు శాంపృక్షణాభిరామములౌ ౫౦

ఏకవి పిచ్చిగానడచు పృథ్వికి లోబడి కీర్తికోసము
ద్రేకము సంహరించుకొని దేశము వోయిన ద్రోవబోవునో
ఆకలి పేదమూర్తి మది దంబుజగర్భుని రాణిగారికిన్
సాకుడుబిడ్డ డాస్తిగల సామికి చేరసికప్రదానముల్. ౫౧

పుట్టంగావలె సత్కవీశ్వరుడు నీ పుణ్యాన మావంశమున్
బుట్టంజీలిచికొంచు సంచితకళా పూర్ణప్రభారాశియై
పుట్టంగూడదు పుట్టి సంగలుగ నెప్పున్ నిందసన్మానముల్
గట్టా! యుచ్చతనీచతాయుత వితర్క భ్రష్ట దేశంబునన్ ౫౨

పిడికెండన్నము బెట్టలేదెపుడు మా వేమన్న జీవించి న
ప్పుడు ముద్దుల్ మురిపించు మేలికవనంపుంబుగ్గలుప్పొంగి క
ఱడవుల్ మొద్దులు మోసులెత్తునపుడౌరా! నేడుగోరీపయిన్
నడచుంబూజలుపుణ్యకార్యములువింతల్ మాదయా
ధర్మముల్

బ్రతికియున్న నాయ బాబెన్నడునుగాడు
చావకున్న వట్టి నాయబయ్య
తిరుమ లేసుడైన తెలియడీ యర్థంబు
చావు బ్రతుకులోని సారమిదియ. ౫౮

సమతలు సఖ్యముల్ బెకవిజారినమాటలు కట్టుబొట్లు చ
ట్టములు పటుత్వమాడిన గుటారపుదూముడి బంధనాలు ధ
ర్మములు దయారసాల్ మొసలికాలుచు నగ్రుకణాలు చిత్రచి
త్రములు మతస్వభావములురాఘరగా వివరింపగల్గితిన్. ౫౯

ఇప్పుడు గుండురాతివలె నీశ్వరుడై ముడుపుల్ గ్రహించుకో
టప్పయొకానొకప్పుడు గృహస్థుడుమానవమాత్రుడైనరాల్
రప్పలు వేల్పులై సకలదాసులు మ్రింగక మిన్నకుండునే
యప్ప! పులుంగురాణి! యిక నాసలులేవు క్షుధార్తజాతికిన్.

మరణము వార్ధకంబను ప్రమాదమెఱుంగని కైతలల్లు స
బ్బురపుఁ గవీంద్రు రెడ్డికులముఖ్యుని వేమన చాకచక్యమున్
మఱచి పురాణకావ్యరసమత్తుడు పీడకు సంఘసంస్కృతి
స్థిరముగ రచించె నాంధ్రకవిజీవితముల్ బొరపాటుచేయుచున్

దొడ్డరాళ్ళగుండ్లు దొరలించి పతితల
బెదురుబెట్టు కవితవిస్తరించి
పండితులకుదక్క పరులకందకపోయె
దేవతలకు కామధేనువట్లు. ఆ॥

కవిత చచ్చుదయ్యె, గథ పేరుగలదైన
గవికి కొంతకీర్తి గలుగవచ్చు
నెలలు తక్కువైన బలమైనతిండిచే
నుసురునిల్పుకొన్న నిసుగువోలె. ఆ॥

వ్యాకరణశాస్త్రకారులు
జూకుఁ గకారంబు విరతిగన్పడదని చీ
కాకుపరతు రంతెకానీ
పాకము రసమింపుసొంపుఁ బరికించెదరే. క॥

వ్యవహారంబున భ్రష్టమయ్యు రసభావస్ఫూర్తిగల్పించి వ
ర్ధవముల్ శబ్దములెన్ని యోకలుగ శాస్త్రజ్ఞానమాత్రుల్ పు-
కవితోన్మత్తు లెఱుంగజాలుదురె కుగ్రామీణభాషాబ్ధిలో
జవులూరించు తెలుంగుపల్కుల జగాస్వారస్యరాహాస్యముః

కనుఁగొన్నావుగదమ్మ కృష్ణవిభు డక్కాలాన భాషావనం
బున సాగించిన యష్టదిగ్గజరథంబుల్ శారదావాహమున్
తెనుగుం దేశము విస్మరించినది తద్దిగ్దంతి దంతావళ
ధ్వని, యధ్వానపుటద్రిగర్భముల సిద్రంబోవు నాంధ్రత్వమున్

తెల్గు తేజంబెల్ల దిక్కులకెగబ్రాకి
పగవాని బెదిరించి వచ్చునపుడు
తెలుగుశిల్పుల సుత్తెదెబ్బ ఖంగున మోసి
చీనాకుపయనంబు సేయునపుడు
తెలుగుకవిత్వంబు దిగ్దంతులముఖాన
బృంహితధ్వనులు గావించునపుడు
తెలుగుజెండాశక్తి నలుదెసల్ ప్రసరించి
విద్యానగరవీధి వెలుగునపుడు

రామలింగని హాస్యకార్యములు దలచి
నాల్గుదిక్కులు కడుపుబ్బ నవ్వునపుడు
నాట్యమాడిన యానందనవ్యలక్ష్మి
కానుపించెనె? శిథిలదుర్గముల యందు.

అక్కట! తల్లికోట సమరాంగన యాఖరు తెల్గుపోటుచే
యుక్కిరి బిక్కిరై తురకయోధులవంకకు వాలునాడు భూ
భుక్కులగండడౌ తెలుగుభోజుని పూజలు చూరగొన్న యా
టక్కరిదేవతల్ తనువు డాచుటనాకు నసహ్యమయ్యెడిన్.

తొంబదియేండ్లవృద్ధుడతి దోర్బల భీముడు రామరాజు డెం
తెం బరగండడౌ నృపమణీ సుత భర్త, మహమ్మదీయ ఖ
డ్గంబులకున్ శిరంబొసగి కష్టముదెచ్చినమాట ఆంధ్ర వ
ర్గంబు సహింపనేరని పరాభవమై భవమై దహించెడిన్. ఉ॥

తెలుగులండను నగరంబు తెలుగుకోట
తెలుగుకవి దిగ్గజంబులు, తెలుగుదనము
పొట్టిగుఱ్ఱము నెక్కిన పొగరుబోతు
టళియరామునికతన, ముక్కలయిపోయె.

గబ్బిలము

విహారింపనేభీతి విడిచి మస్తమునెత్తి
సకల సామ్రాణ్మహా సభలలోన
వాక్రుచ్చ నేరాలు వగిలి బుగ్గలుజిమ్మ
నతి నిశాతప్రబంధాదికములు
కల్పింప నే తెల్గు కళ్యాణికొప్పున
సొగసైన కీరితి పొగడదండ
ఎత్తింపనేమేటి హిమవద్గిరులమీద
శాశ్వత విజయ రాష్ట్రధ్వజంబు

పగరగర్భకుహరిస్వారిగావింప నే
యింటి గుట్టు బయటి కెక్కకున్న
సమ్మతించి జాతి కుమ్మక్కుగానున్న
కొండలన్ని పిండి గొట్టనొకో ౬౭

అది మారత్నము లారబోసికొను విద్యాశారదాపీఠ మల్లది మా కత్తుల ఖారుకానమది యాంధ్రాదిత్యబింబంబు సంపద సొంపారిన మాల్యవంతమని డంబంబొప్ప చాటించు సమ్మదసౌఖ్యంబొక తెల్గువీరునకె సంప్రాప్తించెముమ్మాటికిన్.

కలవెన్నో విషయంబు లాంధ్రుల కళాకౌశల్యముల్ సాటుతా
వులు ప్రత్యర్థులగుండెలో వెఱపు నిప్పుల్ సల్లు గాథావళుల్
కలవిప్డున్ బలనాటిపౌరుషపురేఖల్ మాశరీరంబులన్ ౬.
కలుపుంగోలుతనంబులే దది కళంకంబంద్రుమాజాతికిన్.

ముసలిమానులలోని యనమసమత్వంబు
లంగోటిగట్టి చెలంగుచుండ
ఘూర్కాసిపాయీల కుటిలశౌర్యజాల
నట్టింట కాపలానడుపుచుండ
ద్రవిడుల కార్య సాధన, ధనార్జనదీక్ష
సాంబారు నోరెత్తిచాటుచుండ
రాష్ట్రాంతరములకు బ్రాకి హిందీభాష ౬౦
పదుగురినోళ్ళలో నెద్దుగుచుండ

అఖిల దేశములను నవతంసకుస్సుమంబు
రాజితోగ్రదనర క్షత్రిలక
మాన ధనికురాలు, మా తెల్గుతల్లాలు
కలత జెందదౌర కాలమహిమ! 27

గబ్బిలము

గౌతమిగంగలోన మృణకాంతులతో నుదయంబుగన్న వి
ఖ్యాత ఫణీవితానము మహమ్మదురాజుల దండుదెబ్బతో
తాతలనాడ పోయె నిక తాతలుబుట్టినరావు, రత్నదీ
పాతత కాంతులీను గృహమక్కట నూనెకు దేబెరించెనే.

రతనాల్ దొంగలు దోచుకున్న పురుష శౌర్యశ్రీలు విద్రోహింభూ
పతులేశేటట మృదుక్తి చాతురులచే బంధించునాడేస, భా
రత చండీశ్వరికోటిహస్తముల దర్పంబుం బ్రదర్శింపదో!
ధృతిహీనంబగు భిన్న భిన్న మత విద్వేషంబు పాటించెనో!

గప్పాల్గొట్టిన నేమిలాభము ధరాగర్భాన నిద్రించు కృ
ష్ణప్పల్ దాతలు లేచివచ్చెదరె వీరావేశవిభ్రాజితుల్,
నిప్పుంబోలు తెలుంగువీరు లిపుడున్ జీవించియున్నారలీ
చప్పంబడ్డ యనుంగు సోదరుల కుత్సాహంబు సంధింపగన్.

ఏనాడు మా కావ్య సృష్టికర్తల జిహ్వ
విశ్వసత్యము నాలపింప గలదో!
ఏనాడు మా జాతి దృష్టి మాంద్యమువాసి
చుట్టుప్రక్కల దేరి చూడగలదో!

ఏనాఁడు మా బుఱ్ఱ లీ జుట్టు తలలేని
పుక్కిటి కథలలో జిక్కువడవొ
ఏనాఁడు మావిద్య లినుపసంఘమునందు
చిలుముపట్టక ప్రకాశింపగలవొ ౨౭

తనువు దాచక సోమరితనము మాని
యెన్నడీమతంబులు బిచ్చమెత్తుకొనవొ
అట్టిశుభవేళకైన కొంగుబట్టి నిలచి
నలిగి వాపోవుచున్నది నామనస్సు. ౨౮

ప్రభువుల పెండ్లి పేరంటాలు వర్ణించి
కాలంబు పెక్కేండ్లు ఖర్చుపెట్టి
విరహవేదన మేనుమరచి మూర్ఛిలువోవు
రాణివాసంబును రచ్చకీడ్చి
అంగాంగ వర్ణనా వ్యసనంబు రెట్టింప
యువకజీవిత కోటి కుచ్చులొడ్డి
పదియునెన్మిది మార్లు బాడిన శ్రీరాము
చరితంబు నగరెక్క తిరుగబాడి

శరణు శరణటంచు బరుగులెత్తుచు వచ్చు
నార్తలోకరుత మనాదరించి
భువన హితముగోరు కవితాకళాశక్తి
స్వార్థజడధి నూరవైచినారు. ౭౬

పెద్దలశల్యముల్ బలె వివేక మొసంగని గ్రంథరాసులే
విద్దియలైన నింక బదివేలయుగాల్దలకాయలేని గం
గెద్దులు బుట్టి సార్థపరులెత్తిన గంతలుమోసి తీరెడిన్
బుద్ధి చిగుర్చునే యరుచి బుట్టుకథల్ దలమీదరుద్దినన్. ౭౭

ఆడుది లేకయున్న గృతికందములేదని నమ్మి యెన్నఁడో
పాడి రనుత్తమ ప్రణయ బంధురగీతము లర్థతృష్ణ వె
న్నాడకవుల్, మహీపతి బృహన్నల వర్గము సంతసింప, నీ
నాడురచింతు, రిద్ధకరుణాపరిణద్ధ రసప్రబంధముల్. ౭౮

మొన్నటియుద్ధదేవతలకు బుట్టినకూతురు క్షామదేవి మృ
ష్టాన్నముగా భుజించిన క్షుధార్తుల డొక్కలు శల్యరాశి, సం
పన్నుల వీధులందు గనుపట్టెనె? వంగకవీంద్రకోటి చే
కొన్నకలాలెటుంగవనుకొందు దయారస నవ్యకావ్యముల్.

చలిచీమం బొలియింపనేరని యహింసానిమగ్నుల్ జాలలో
మొలిపించెం బహుబుద్ధవిగ్రహచయంబుం భారతం బంతటన్
కల్లైపోయెనొ తత్కృపాగుణముబంగాళంబులోఁ బ్రేమమూ
ర్తులు లేరో భుజియింపరో ద్రవిణవంతుల్ మేలిమృష్టాన్నముఁన్.

ఎట్టునశించిపోయె నితరేతర విశ్వాసనంబు లెందుకీ
చట్టములుం బ్రమాణము లసార మషీరస పత్రలేశముల్
కొట్టినగొట్టుమం చెదిరి గుండియలం గరగించు ధర్మముల్
బుట్టినగడ్డలో నకట ఫూత్కృతిసల్పు నశాంతిసర్పముల్.

అనఘం డశ్రు మషీజలంబున వివేకానంద సన్యాసి, వ్రా
సినవ్రాతల్ దడియారలే దిపుడు ప్రాచీనంపు టజ్ఞాన బం
ధన విచ్ఛేదమొనర్చి యే ఘనుడు విద్యాభిక్షగావించి, వ
చ్చని బంగారమునంటి మా భరతసంసారంబు నెగ్గించునో!

గాలిందూలెడు శుష్క దేహములతోఁ గాషాయవస్త్రాలతో
శూలంబుల్ సారకాయబుఱ్ఱలు జటాజూటంబులుం దాల్చి యా
మూలాగ్రంబుగ భ్రష్టులైతిరుగు బాబుల్ దొడ్డగంజాయి భా
యీ లున్నా రెదురైనవారె మునిపక్షీ! కుక్షిరక్షాపరుల్. ౭౨

జపమో ధ్యానమో! యభ్యసించి యతివేషంబూని క్రీడించు మో
సపు బార్థుల్ ప్రతి పల్లెటూర గలరీ సన్యాసి వర్గంబు నీ
కుపదేశింపదొ! యిష్టసిద్ధికని మాయోపాయ మంత్రంబు, భ
క్తిపరత్వంబాక సాధనం బిహ పరస్త్రీవంచక శ్రేణికిన్ ౮౪

పాలుం బండులు, కందమూలములు మాభక్ష్యాన్నముల్ గోరమే
కాలం బన్యపదార్థముల్ రజతమో బంగారమో కొద్దిగా
జాలున్ మాకని సేకరించెదరు గోసాయీ లుపాయాలు మో
సా లెన్నెన్ని నిరంతరాయముగ రాజ్యంబేలు నేడెల్లెడన్ ౮౫

వృత్తుల్ సర్వము త్రుప్పువట్టి చనగా భిక్షాటనంబుల్ జగా
వృత్తుల్గా, పలుజాతులై నిలువ దుర్భిక్షంబు రాకుండునే
యుత్తుంగాశయు లెందరో కలరు దేశోద్ధారకుల్ పూనరీ
చిత్తంబేర్చు కళంకమున్ దుడిచి సుశ్రీనేలకుంగూర్పగన్ ౮౬

ఎన్ని సుక్షేత్రములు సార మిగిరిపోయి
ముండ్లతుప్పల బంజరభూములయ్యె
దృఢతరంబైన యెంతెంత దేహశక్తి
భిక్షుకులమేన జీర్ణించి పృథివి గలిసె. ౮౭

పదవులు పీటలెక్కి యనువారము లంచపు బాడిబత్తెలం
బిదికి గడించి కార్మికుల పేదల చెమ్మట దెచ్చి కాన్కలి
చ్చెదరు సహోపజీవులు విచిత్రపు భక్తులు వేషధార్లు నీ
కెదురయివచ్చిరే వలదిసీ చెయిసాచకుమమ్మ పక్షిణీ! ౮౭

నరునికష్టపెట్టి నారాయణునిగొల్చు
ధర్మశీలురున్న ధరణిమీద
కాలుమోపలేక గబ్బిలమొక్కటే
చరణయుగళి దివికి సాచి నడచు.

పూజారి బోషాణమును కాపలాకాయు
చిల్లరి వేల్పుల సేవజేసి
గోత్రపోతులవల్ల జుట్టి గట్టునద్రేచు
కరకు సత్తులకు జాతరలు సల్పి
ఏటేట పెండ్లి జేయించుకొంచుదయించు
కృతక రాముల పల్లకీలు మోసి
నిలువుదోపిడి చేసి తలకాయగొరిగించు
యేడుగొండలవాని మేడలెక్కి

అంబుధీశుని కళ్యాణములని తలంచి
ముంచుగంగమ్మలకు డబ్బుపోసి పోసి
పాతకమువోలె నావెన్ను వాయకున్న
గోచితో నిల్చియున్నాడ పేచకంబ.

గుఱ్ఱాలకు ఱెక్కలుగల
వెఱ్ఱియుగాల్ దాటిపోయె, విజ్ఞానంబున్
బుఱ్ఱగల గాంధియుగమిది
కఱ్ఱలు ఖడ్గంబు లేలగా లేవు ప్రజకు

రాజుగారిగుఱ్ఱాల రథచక్రములక్రింద
మరణించు రైతుకు శరణమిచ్చి
నరజాతిలో, ననంతరములుండుటకన్న
నఘము లేదను ధర్మమాకళించి
బహుమతాచార దుర్భర పదాహతిచేసి
అసురుసురగువారి కభయమిచ్చి
రాజభాషలకన్న రాష్ట్రభాషలలోన
రసమున్నదను యథార్థత నెఱింగి

యుగయుగాలనాఁడ యూఁబిలోఁటఁగబడ్డ
మహితమైనజాతి మత్తగజము
ప్రబలదాస్య నిగళబంధంబు లగలించి
దెసల మసలుచున్న దినములివ్వి ౯౨

కలరే మోసపుదేశభక్తిపరులక్కైలాసదేశంబునన్
చలికిం ఖద్దరుధారులై యవల స్వేచ్ఛారాజ్యభాగంబు రా
గలదంచున్ విహరించుపెద్దలు? పతంగస్వామినీ! నిమ్నజా
తులపై వీరు నెలార్చు బాష్పములుచిందున్ దియ్యగావుల్లగా!

మా దౌర్భాగ్యప్రజాతిలోన నొకనిం బాధింపకున్నట్టి యీ
యాదివ్యాధికి నగ్నమైకుములు ఛేలా! నాకుఁ బోనిమ్ము నా
చేదస్తంబిది కష్టపెట్టితిని పక్షీ! రోషగాడెన్నడున్
బ్రాదుర్భావమునందరాదు పరసేవాభ్రష్టవంశంబునన్ ౯౩

కలదమ్మా ప్రణమంటరానితన మాకర్ణింపుమీ యిండియా
పొలమందుగల మాలమాదిగలకున్ భూతేశుడే కాదు కృ
ష్ణులు, కృష్ణున్నిరసించు దైవములు క్రీస్తుల్, మస్తుగా బుట్టెనన్
కలుపన్నేరరు రెండుజాతులను వక్కాణింప సిగ్గయ్యెడిన్. ౯౪

చాకిరిం జేసితిం దెలుగుజాతికి నేబదివత్సరాలు నా
వాకిలి ద్రొక్కి చూడవు శుభంబులు సౌఖ్యము లెంతకాల మీ
బాకి, వయస్సుతో నడుగుబట్టిన యాసలు తెప్పరిల్లునో
లేక, నశించునో, తెలుపలేవుగదా మదనాగవైరియున్. ౯౪

శుభశిశువో! యదిగాక య
శుభశిశువో తెలియరాదు క్షోణీసతికిన్
ప్రభవించు బిడ్డ యకటా
యభంగుర ప్రసవబాధ కగ్గంబయ్యెన్. ౯౫

అరవంగుత్తుక నోసి జంతువుల గర్భాగారముల్ జీల్చి నె
త్తుర టేళ్ళ నటియించు మూఢతమజాతుల్ జాతరల్ సేయ, జూ
తురు, చూపింతురు ప్రోత్సహింత్రు తతివాదుల్ శాస్త్రసారం
గతుల్
కరుణల్ కమ్మనిబోధలో పులుగుటక్కా! ఛీ! హుళుక్కుల్ గదా?

కనిగంగార్పణమంచు ద్రోసిచనియెం గర్ణున్ బృథాదేవి, యా
తని విద్యాకులరూప సంపదలు వ్యర్థంబై ప్రలాపింపవో
కనియెన్ భారతకుంతి మమ్ముల నసంఖ్యాకంబుగా కర్ణులన్
మునిపక్షీ! యమనందనుల్ తెలియరిప్పున్ మాదు
భ్రాతృత్వమున్.

ఒకడు రుద్రాక్షమాలికలు నెత్తికిజుట్టి
శివమూర్తియై భూమికవతరించు
ఒకడూర్ధ్వపుండ్రంబు లురువుగా దగిలించి
శివలింగమునుజూచి చీదరించు
ఒకడు రెండునుగాని వికటవేషముదాల్చి
పై వారిమీద సవాలుసేయు,
ఒకడు గంజాయిదమ్మునకు దాసుడై పోయి,
బూడిదగురవడై పుట్టినచ్చు

మనుజులార మాది ఘనమైన మతమని
ఒకడు తరిమితరిమి యుగ్గడించు
పెక్కుమతములిట్లు పేచీలుసాగింప
మార్గమేది యైకమత్యమునకు.

మొక్కుబళ్ళ నెపాన చక్కని పసిపాప
లెందరు గంగలో నిమిడినారొ
సహగమనాచార దహనదేవత లెన్ని
చిగురుగొమ్మల బూదిచేసెనొక్కొ

బ్బి అ ము

చదువుదాచెదు మరాచరణమొందరి కళా
భ్యసనచాతురి గొంతుబిసికెనొకొ
పొందెరుంగని వేఱుబందాలచే బహు
బలమెంతగా చచ్చువడియెనొకొ

చిలిపిరాలకు నగిషీలు చెక్కి చెక్కి
కాలమెంత యుగంతాన గలిపిరొకొ
చదువనేర్చిన వెఱ్ఱిసి జంపగలరె?
ఒక్కబుద్ధుడు నొకక్రీస్తు! ఒక్కగాంధి!

శిలనంటి యూరిసత్తులకు నెత్తుటికూడు
రేపుటిమాపులు మేపలేక
'ఆచారమని! తప్పదని' వెంటబడివచ్చు
గురులదక్షిణ లిచ్చుకొనగ లేక
మంత్ర తంత్రముల సోమరిమాంత్రికుల బారి
బడి ధైర్యమును చిక్కబట్టలేక
శతసహస్ర క్రూరమత సింహములు సేయు
కుటిలగర్జకు తట్టుకొనగ లేక

అనుగు తమ్ముల సిరు లోర్చుకొనగలేక
పిచ్చిపూజల మమతలు విడువ లేక
అమరనుతమైన మాదు దేశాభ్యుదయము
యుట్టికిని స్వర్గమున కెక్క కూగులాడు. ౧౦౧

విందుభుజించి పొమ్మనుచు బిల్చుటకర్హతలేదునాకు క
ర్మంది పతంగినీ! పనికిమాలిన సంఘము సమ్మతించునే
పొందులు పొత్తులు న్మనకు ముప్పదిమూర్ల కులాలవారికిన్
నందులనాగులంగొలిచి నవ్వులపాలగుచున్న జాతికిన్. ౧౦౨

స్వయముగ నన్నపూర్ణ తనభర్తకు సిద్ధముజేసియున్న య
వ్యయరుచిరాన్నమున్ శివునిపంక్తి భుజించిన పూజ్యురాల! వ
న్యయము తరించె నిట్టి మునిపక్షిణివై, కులభేదబుద్ధిచే
కయికొనకుండ వేసఖులగర్భదరిద్రులయాతిథేయముల్. ౧౦౩

తులవాక్రుచ్చగరాని నెత్తుటిసిరాతో వ్రాయుచున్నారు మ
త్కులజుల్ దుఃఖరసోత్కటంబులగు పెక్కుల్ గావ్యముల్
జాతి లు
బ్ధుల వజ్రస్థిరచిత్తముల్ గరగి, సంతోషించునో, యాప్పితం!
బులుపండింపక నుంకుతో సమసిమామూల్ త్రోవలంద్రొక్కునో

కవిగారికిదె నమస్కారంబ నేడు వాడు
కళకు లెమ్మని పరోక్షమున బలుకు
కవనంబునకు మేను గరగి మెచ్చినవాడు
కవిచెంత నెఱబెఱికముగ మసలు
విద్యా కళంకంబు వెదకజాలనివాడు
జాతిలేదని నోరు చప్పరించు
శ్రోత్రియులకు సహస్రములు బోసినదాత
అన్యుల మధుర వాక్యములదనుపు

జీవకళలు చెక్కు శిల్పిని నిరసించి
శిల్పమునకు పూజసేయునట్టి
వక్ర చరితులైన వ్యక్తులు గలచోట
కళలకకట! ప్రేత కళలగతులు. ౧౦౫

పోటీసేయ సమర్థులయ్యెదరె మా ముక్కన్నతిక్కన్నతో
మేటుల్ షేకుసుపీయరుల్ బయిరనుల్ మిల్టన్లు గోల్డుస్మితుల్
నాటైనారు స్వకీయులైన కవు లీనాడన్యభాషాకవుల్
నేటై రక్కట! కాలమాంత్రికుని పాండిత్యప్రభావంబునన్.

జాతీయోద్యమ యుద్ధరంగమహితోత్సాహ ప్రతిధ్వానముల్
కూతల్ బెట్టుచు నాల్గుజాతులకు గగ్గుర్పాటు గల్పించె.సేన్
స్వాతంత్ర్యంబను స్వర్గసౌఖ్యమున మా భాగంబుమాకిత్తురో
ఖాతా లేదని త్రోసిపుచ్చెదరో! వక్కాణింపవే చెల్లెలా! ౧౦౮

కలధౌతాద్రిగుహల్ ప్రతిధ్వనులెసంగన్ దెల్గు రాష్ట్రార్థమై
గలభా లేచిగి సోదరాంధ్రజను లాకర్ణింపవో నీవు? చె
ల్లెలరాష్ట్రంబు గడించినారనుచు హాళిం దేలితో! తెల్గు బి
డ్డల యత్నాలనరాదుగాని యవి సోడాబుడ్డి యుద్రేకముల్.

బలియైనాడు ధరాహితార్థము మహాభాగుండు యేసుండు త
త్ఫలితంబై కనుపట్టు భిన్నమత సిద్ధాంతంబులుం జీలికల్
కులముల్ గుట్రలనైకమత్యములు చిక్కుల్ జీదరల్, రిత్త
బోధలు వేదాలు పదాలు రాళ్ళు పరచేతన్ముక్తి ముక్తామణిన్

భోగు లాహారించు భుక్తికన్నులజూచి
పరమ పేదలు దుఃఖపడని చోటు
సాంఘికాచార పంచాస్యగర్జనమున
బెదరక జ్ఞానంబు పెరుగుచోటు

గబ్బిలము

జాతివైషమ్య రాక్షస పదాహతిచేసి
కందకళలు వెంపొందుచోటు
పరిపాలక క్రూరతర కరాసికి లొంగి
పోక స్వేచ్ఛాలక్ష్మి పొదలుచోటు

అనదబిడ్డలుజూడ నెయ్యంపుసుతుల
ముద్దులాడని గుణనిధుల్ బుట్టుచోటు
చెప్పగదవమ్మ చూచివచ్చితివె నీవు
నిశ్చయంబుగ వాసముండెదను నేను. ౨౦౦

పయిపై నవ్వులుపల్కరింపులుమృషాబాంధవ్యముల్ సూపియా
పయిశత్రుత్వముసేయు నాగరకతా భ్రష్టస్వభావాధముల్
సయితానుల్ చరియింపనట్టి ధర గోష్పాదంబు గన్పట్టినన్
దయతో నాకెఱిగింపుమమ్మ యచటన్ నాయిల్లు గట్టించెదన్

కళలందాచెడు చుప్పనాతితనమింకం దేశమందున్నచో
కలదే ముక్తి, ప్రపంచసభ్యతకు మార్గంబుండునే జాతికిన్
తలయుం దోకయులేని తొంబది సమాధానంబులం జెప్పి పే
దలవంచించు కళానిహంతలె యనర్థం బీ శుభక్షోణికిన్.

అసుశక్తిం బనిసేయుచున్ మసలు దేహాపూర్వయంత్రంబులో
బిసలెన్నోకల వే నెఱుంగనివి నా విజ్ఞాన భాండారపుం
బస లెల్లం బనిసేయ వింతలిసురల్ పాడైనచో, యెవ్వఁడీ
బిసగాఁడెందులకీ రహస్యములకున్ బీగంబు బంధించెనో.

అచ్చెరువున్ ఘటింపగల యంత్రములం గనుగొన్న జ్ఞానులుం
జచ్చిరి చావుపుట్టువుల జాడ లెఱుంగ కెతెంగి దేవతల్
జచ్చిరి మృత్యువుం గెలుచుశక్తులొసంగని చుప్పనాతి వే
ల్పెచ్చట డాగినాఁ డతని కెందుల కీ తెరచాటు మోసముల్.

మును మేనూడ్చిన వారియెమ్ము లెరువై భూదేవి పండించి నిం
చిన నానా ఫలవృక్షరాజముల కిచ్చెన్ దివ్య మాధుర్యమున్
తను రక్తంబును మేఘమై కురిసి యానందంబు గల్పించు చ
చ్చున దేదీ? ప్రతిజీవియుం దిరిగి వచ్చుం భిన్నరూపంబులన్.

మరణితులైన వారితనుమాంసము కొన్నియుగాలు భూమిలో
మురిగి రసాయనప్లుతల పూర్ణ పరీక్షల నిగ్గు దేలి యా
ఖురుకు, శిశూత్కరాదులకు గాయముగా విలసిల్లకున్న నీ
సురుచిర దివ్యకాంతులు నిసుంగులు మేన రహింప నేటికిన్.

ఆజన్మంబు తపంబునం బెరిగి దేవావాస వాస్తవ్యవై
పూజాపద్ధతులెల్ల నేర్చితివి, నీ ముత్తాతలుం దాతలున్
జేజేమ్మల్ కులసంఘ బాహ్యులయి కష్టింగుందుచో దేవతల్
రాజీపెట్టిరె? పేదవారి మొర కర్ణక్లేశ మెవ్వారికిన్.

మాతృభాషల కర్ఘ్య మర్యాద లొనరించు
సర్వకళాశాల సాగుచోటు
ప్రజలనాహరించు బహుమత దేవతా
దైనందినగ్లాని లేనిచోటు
నవనీతనిభమైన కవుల కమ్మని వాక్కు
వెఱపులే కావిర్భవించుచోటు
సంతానమునకు వైషమ్యంబు నేర్పని
తల్లిదండ్రులు విరాజిల్లుచోటు

విసపునవ్వులలాహిరీవేషగాండ్ర
పాదచిహ్నాల మరక లేర్పడనిచోటు
తోడునీడయు లేనట్టి దుర్బలులకు
గబ్బిలపుచాన వాసయోగ్యంబుగాదె? ౧౧౮

జాతీయపౌరుషజ్వాలన మాబాల్యంబు
నవరించు కావ్యరాజములు లేక
విక్రమక్రమశిక్ష వెన్నతోనిడు జిజా
సతివంటి మాతృదేవతలు లేక
ఒకజుట్టు నొకబొట్టు నొకకట్టుబడి నేర్పి
పాలింపజాలు దేవతలు లేక
కులమెల్ల చెదరి తెంపులు తెంపులగుచుండ
వారించి కాపాడు ప్రభువు లేక

బుద్బుదంబులకైన నైన మూడునాళ్ళ
పదవులకు ప్రతిష్ఠలకునై ప్రాకులాడి
నరులనమ్మించుకొన లేక నమ్మలేక
చిదికియున్నవి మాజాతిజీవితములు.

ఆసల్ చెప్పుదు రిప్పుడుం గురులు ముం దాకాశసింహాసనా
ధ్యాసీనత్వముసంఘటించునిదిసత్యంబంచు నూహింతు రీ
బీసీనాటి పురాణగాథలు రుషావేషంబుతగ్గించి నా
దాసత్వంబుస్వీకరించెను పరంధాముండు నాకేటికిన్. ౧౨౦

పుట్టుకపూర్వ మేతలను జంపినజాతి మతప్రచండ సం
ఘట్టనజేసినా సహజకౌశలముల్ నశియించిపోయె నీ
కట్టినకట్లు విప్పనధికారము లేని గురుండెవండొ యీ
యుట్టికినెక్కలేని ననునూచెడి నంటరికంపుడోలికన్. ౧౨౧

ననుసృష్టించినవాడెనా వెనుకజన్మంబెత్తునే నోరెఱుం
గని నన్నీ పదిరూపములతో కంగారుగావించునే
కనకంపుంగుడి గోపురాల్తనకు నాకాంక్షించునే? కానుకల్
గొను నే! యిట్టివిమోసగాండ్రయినభక్తుల్ పన్నుపన్నాగముల్

అనినమాటను మార్చుకొనలేని శాస్త్రముల్
స్వాభిమానముదక్కి పలుకగలవె?
కులముంచుకొని నన్ను గొలుచుకొండను వేల్పు
కడగి నాకన్నీరు దుడువగలడె?
మానవదాస్యంబు మరగినలోకంబు
నెనరూని నా చెల్మి నెఱపగలదె?
అస్వాభావికథావ్యాసంగ హాతమైన
పృథివి సత్యంబు నూహింపగలదె?

యుదుకుర క్తమెన్నడో చచ్చుబడిపోయి
చేతులెత్తి మ్రొక్కు స్వీయజాతి
కళకువీరసూక్తు లరిగించుకొని వేచి
యెదుటనిలిచి పగర సదమగలదె? ౧౨౩

ధర్మసంస్థాపనార్థంబు ధరణిమీద
నవతరించెదనని నబ్జభవునితండ్రి
మునుపుజన్మించి నెత్తికెత్తినది లేదు
నేడుజన్మింపకున్న మున్గినది లేదు ౧౨౪

కనుపడలేదు దైవతముగాని పదార్థము భాగతంబునన్
గనుపడలేదు సత్కులముకన్న మహాకళభారంబునన్
కనుపడలేదు వర్ణమునకన్న పిశాచము భారతంబునన్
గనుపడలేదు పంచమునికన్నను నీచపుజంతువేదియున్.

హక్కుల్ దొంగలుదోచుకొన్నను మనుష్యత్వంబు జంతుత్వమై
చిక్కుల్ పెట్టెను కాలమందును క్షమాసిద్ధాంతముల్ నేర్వనా
పక్కాపౌరుష నహ్నినార్పుమత రూపక్రూర సింహంబు నా
ప్రక్కంబండులునూరుచున్నదితలంపన్ శల్యసారథ్యమై ౧౨౬

జగముల్ మెచ్చ బియే లె మేలుబిరుదుల్ సాధించినామంచు నీ
లుగుమాలాలుమాదిగల్ గులమహాలోభంబు రెట్టింపగన్
తెగలంగట్టి తగాదలెంచెదరు గానీ సంధి గావింపరో
ఖగభామా! మతబోధలేల కుల కత్యాభ్రష్టదుర్జాతికిన్.

అసలే ముక్కిడి దానిమీద పడిసెంబన్నట్లుమాజాతి బా
నిసలారా! కలహించుచుందు రుభయుల్ నీచోచ్చతానిర్ణయ
వ్యసనవ్యగ్రత సిగ్గుచేటగునయోయస్పృశ్యతాత్రాసమం
త్రసమేతుండగు గాంధినేరడిపి యంతర్నాటకారాటముల్

భీతింగొల్పెడు నస్వాభావిక కథావేదాంత శాస్త్రాలకుం
జేతుల్ మోడ్చు నమాయకప్రజలు సంసేవింపభోగాబ్ధిలో
నీతల్ గొట్టు కవిప్రకాండముల సాహిత్యప్రపంచంబులో
ప్రాతఃకాంతులు జిమ్మునట్టికవితాభానుండుజన్మించునే. ౧౨౯

నటకునివోలి కాలపరిణామవిధేయులై రహించును
త్కటమత ధర్మశాసననికాయముతీరుపుచేసి సంఘ సం
కటముల పాలొనర్చి యధికారము సేయు దరిద్రజాతిపై
కటకటనల్వురాడు నెడ కల్లయథార్థము గాకపోవునే. ౧౩౦

రచ్చలకెక్కనీక సమరంబున బూడ్చిన కర్ణశక్తి నే
డెచ్చటజూచినం బ్రభవహించి సముజ్జ్వలమై వెలుంగదే
కచ్చ లసూయలుం గళనొకానొక కాలముడాచియుంచినన్
హెచ్చితురంగలించి ధ్వజ మెత్తకపోదు యుగాంతరంబునన్

కవ్వడి పరువున్నిల్వగ
నవ్వసుదేవాత్మజాతు డట్లనెగా నీ
కవ్వడి కర్ణుని గెల్చుట
నవ్వులపా టనెడుమాట నల్వూరెఱుఁగరే ౧౩౨

వలదన్నన్ వెనువెంటనంటి నను నిర్బంధించు వే
ల్పుల సిద్ధాంతములెల్ల నా సహజసంపూర్ణ ప్రతాపంబు లో
జిలికెం జిక్కని చచ్చుచుందు మునిపక్షీ! యింక నీవంటి గ
బ్బిలముల్ సేయు హితోపదేశములు వేవేల్గాలికాహారముల్.

అగుపించె నే యహంకారాదుర్గుణజ్వాల
సంహరించెదు శాస్త్రసముదయంబు
పరికించితచ్చితే పరమతసహనంబు
భాషించు వేదాంత పాఠశాల

వీక్షించితే వర్ణభేదాల వ్యాధిచే
శాంతిగా రాజ్యంబు సలుపు నెలవు
కనుగొంటివే మనుష్యునిజూచి మనుజుండు
మిట్టిమీనై పాటునట్టిసీమ

నేను చిందులాడి నేను డప్పులుగొట్టి
యలసి సొలసి సత్తికొలుపు గొలువ
ఫలితమెల్లనొరులు భాగించుకొనిపోవు
నీచమైనభూమి జూచినావె ? ౧౩౪

క్రూరుల్ కుత్సితు లస్మదీయములు హక్కుల్ దోచుకొన్నారు న
న్నూరింబైటకు నెట్టినా రిపుడు నన్నోదార్చుచున్నారు గాం
ధారేయుల్ నెలకొల్పినారు బహుసంస్థల్ లక్కయిండ్లక్కటా
మారుండమ్ములు నమ్మజాలని విశ్వాత్మశ్రీసమారంభముల్.

తనురక్తంబు వ్యయించి సత్కవికళాద్రవ్యంబు వెచ్చించి మ
ల్చినశిల్పాలువిమర్శక బ్రువుల కత్తివ్రాతలం ఖ్యాతికె
క్కనివైపోయెనసూయ చేబలుకునాల్కల్ సత్యమున్ జాటునే
అనుమానింతురు కొందరీశ్వరుని ధర్మాధర్మనిర్ణేతృతన్.

జనులం బీలిచి పిప్పిజేసెడుదురాచారంబులన్ గాలమ
ట్టని విద్యాబలమేల? విద్యయన మౌఢ్యవ్యాప్తికింపైన భో
జనమా? మోసపుబ్రాతకోతలకు రక్షాబంధనమా యెందుకీ
మనుజత్వంబు నొసంగలేని చదువుల్ మైరేయపుం మైకముల్

చిరకాలంబును భిన్నజాతి మతముల్ జీవించు రాజ్యాన సు
స్థిరమైన శాంతి రహించునన్న నుడిసందేహించెదం బక్షిణీ
తురకల్ హైందవులీ స్వరాజ్యరథమున్ దోర్లింతురే? దక్షిణో
త్తరదిగ్దంతులు రెండునుంగలసి మేతల్ మేయుటా వున్నదే.

వీర వసంతరాయడను వేల్పొక డుద్భవమంది దుష్ట సం
హారమొనర్చి ధర్మము సహస్రముఖంబులు నాటునంచు నా
జారిన గుండెలో వెలుపుసల్లుదు రీ యనృత ప్రచారకుల్
కారణమ్ము పిచ్చితలకాయలకున్ వెడ నమ్మకాలకున్. ౧౩౯

పుట్టించెం దయలేని లోకమున నే పుణ్యాత్ము డో కుక్షిలో
ముట్టించెం బాగలేని యాకటిసెగన్ ముప్పూట లీచిక్కులో
నట్టిట్టై తపియించు నాకొదవు నాహారంబు భక్షింపగా
పుట్టంజొచ్చిరి దేవతల్ బహుళరూపుల్ బట్టలై చెట్లులై. ౧౪

ఉత్పలము

అట్టి లెడందనేర్చెడు మహావ్యధనాతడు వెళ్ళగ్రక్కినన్
చిట్టి! కదుబాష్పములు నిండిన కన్నుల సానుభూతిచూ
పెట్టి ప్రదక్షిణించి సురభిక్షువు నింటికి లేచిపోయె గ
స్సాక్షి స్వతంత్రభారత విభాకర బాలుడుతూర్పుడోలికన్. ౧౪౧

మునిపత్ని రాకపోకల
ఘనసందేశముల కతనఖర్చయి పోయెన్
దనురక్తి మా దరిద్రుండు
చనిపోవునో! తత్ఫలంబు జవిజూచెడినో! ౧౪౨
